

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

**Historie a vývoj základního školství v Kravařích ve Slezsku
od konce 2. světové války po současnost**

Olomouc 2022

vedoucí práce: Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Adéla Nevřelová

Poděkování

Děkuji Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce. Děkuji řediteli Základní školy Kravaře Mgr. Lukášovi Kramnému a ředitelce Základní školy Kravaře-Kouty Mgr. Ewě Watzlawikové za poskytnutí podkladů k práci. Za pomoc při bádání v historických pramenech děkuji zaměstnancům Státního okresního archivu v Opavě. V neposlední řadě děkuji všem, kteří mě při psaní práce podporovali, radili mi a motivovali mě, zejména rodině a přátelům.

Anotace

Jméno a příjmení: Adéla Nevřelová
Katedra: Katedra společenských věd
Vedoucí práce: Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.
Rok obhajoby: 2022

Název práce: Historie a vývoj základního školství v Kravařích ve Slezsku od konce 2. světové války po současnost
Název práce v angličtině: History and development of primary education in Kravaře ve Slezsku from the end of Second World War to the present
Anotace: Bakalářská práce je zaměřena na historický vývoj základního školství Kravař ve Slezsku. Chronologicky sleduje změny ve struktuře a ostatních aspektech základních škol města.
Klíčová slova: Kravaře, školství, historie, poválečné školství, socialistické školství, národní identita, Hlučínsko
Annotation: The bachelor thesis is focused on the historical development of primary education of Kravaře ve Slezsku. It chronologically monitors changes in the structure and other aspects of the town's primary schools.
Keywords: Kravaře, education, history, post-war education, socialist education, national identity, Hlučínsko
Rozsah práce: 49 stran
Jazyk práce: český

Obsah

Úvod	6
1 Kravaře ve Slezsku.....	8
2 Historický vývoj Kravař od začátku 20. století.....	10
2.1 Pruská éra.....	10
2.2 Návrat k Československu.....	11
2.3 Období nacistické okupace	14
2.4 Dění v Kravařích po 2. světové válce	16
3 Vývoj základního školství v Kravařích od konce 2. světové války do roku 1968.....	21
3.1 Školská situace v české části Slezska	21
3.2 Základní školství v Kravařích.....	22
4 Vývoj základního školství v Kravařích od roku 1968 do roku 1989.....	27
4.1 Školská situace v české části Slezska	27
4.2 Základní školství v Kravařích.....	28
5 Vývoj základního školství v Kravařích po roce 1989	33
5.1 Školská situace v české části Slezska	33
5.2 Základní školství v Kravařích.....	34
6 Současné základní školství v Kravařích.....	38
6.1 Základní škola Kravaře	38
6.2 Základní škola Kravaře-Kouty.....	41
7 Závěr.....	44
Seznam zkratk.....	45
Seznam použitých zdrojů.....	46

Úvod

Za téma své bakalářské práce jsem si zvolila historii a vývoj základního školství v Kravařích ve Slezsku od konce druhé světové války po současnost. Ačkoli já sama jsem navštěvovala základní školu v Opavě, Kravaře jsou mi velmi blízké, jelikož zde žije část mé rodiny a na Základní školu Kravaře docházeli oba mí sourozenci. O historii města ani o zdejším školství jsem před začátkem psaní mé práce moc nevěděla, ale o větší zájem jsem měla to napravit.

Cílem této bakalářské práce je komplexně popsat historii a vývoj základního školství na vymezeném území Kravař v období od konce 2. světové války do současnosti, tj. do roku 2022. Vývoj různých škol je popisován souběžně, protože je historie jednotlivých školských zařízení propojená a nelze ji spolehlivě vymezit. Členění práce se proto drží především časové osy, na jejímž základě je v práci kladen důraz na vliv historických a společenských událostí jednotlivých minulých období na vývoj daných škol.

Práce je členěna do šesti základních kapitol, které jsou dále rozděleny na podkapitoly. První kapitola je věnována městu Kravaře, obecným informacím o něm, jeho zařazení v rámci regionu a stručné charakteristice místních obyvatel.

Kapitola druhá pojednává o dějinách města od počátku 20. století. Popisuje politické, sociální, kulturní a územní změny, se kterými se Kravaře potýkaly. Uvádí události, které město potkaly v období, kdy patřilo pod Prusko, přes návrat zpátky k Československu, situaci za německé okupace a za následného komunistického režimu, až po období 90. let po Sametové revoluci. Práce se v popisu dějin města často opírá o historický vývoj celého regionu Hlučínsko, pod který Kravaře spadají. Důvodem toho je fakt, že všech obcí na území Hlučínska se historické události dotýkaly stejně a tamní obyvatelé se vyznačovali podobnými postoji a mentalitou.

Následující tři kapitoly se již věnují hlavnímu tématu, a tedy vývoji kravařského školství od konce druhé světové války až po nedávnou minulost. Každá z těchto kapitol má podkapitulu uvádějící pro kontext vývoj školství v Českém Slezsku v daném časovém rozmezí. Tyto podkapitoly popisují jak legislativní procesy ve školství platné pro celé území našeho státu, tak aspekty vzdělávání typické pouze pro území české části Slezska. Poslední kapitola pak pojednává o současných základních školách v Kravařích. Popisuje umístění škol, jejich vnitřní strukturu a jejich význam pro město i tamní obyvatelé.

Soubor zdrojů, z nichž práce vychází a čerpá, je bohatý a pestrý. Při psaní první kapitoly mi byly největší oporou zdroje internetové, zejména šlo o oficiální webové stránky města.

V kapitole věnující se historii města jsem nejčastěji vycházela z publikací Herberta Stoklasy (Kravařští ve víru staletí II.) a Viléma Plačka (Prajzáci aneb k osudům Hlučínska). V kapitole o samotném vývoji školství mi při psaní nejvíce pomohla kniha Aleše Binara a Zdeňka Jiráska (Kravaře v letech 1945 až 2008). V pasážích popisujících školskou situaci v Českém Slezsku jsem vycházela z publikace kolektivu autorů Jiřího Zounka, Michala Šimáně a Dany Knotové (Normální život v nenormální době: Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace). Vývoj školství v posledních letech nejlépe popisovaly školní almanachy, které vycházely při příležitostech výročí obou škol, dále školní kroniky, které byly k dispozici buďto v Státním okresním archivu v Opavě, nebo přímo na školách. V neposlední řadě mi velmi pomohly i výroční zprávy škol, které mi ochotně zapůjčili ředitelé.

1 Kravaře ve Slezsku

Kravaře ve Slezsku, dále jen Kravaře, jsou součástí Hlučínského Slezska v Moravskoslezském kraji. Město leží 8 km směrem na východ od statutárního města Opavy a rovněž spadá pod okres Opava. Směrem na východ se 13 km od Kravař nachází město Hlučín.¹ Jelikož jsou Kravaře obec s rozšířenou působností (tzv. ORP), spadá pod jeho správní obvod dalších osm obcí, kterými jsou jmenovitě Bolatice, Chuchelná, Kobeřice, Rohov, Strahovice, Sudice, Štěpánkovice a Třebom. Samotné Kravaře mají tři části – Kravaře, Dvořisko a Kouty.² Podle stanov podepsaných v roce 2003 tehdejším kravařským starostou Ing. Andreasem Hahnem patří město mezi členy Sdružení obcí Hlučínska. Jedná se o dobrovolný svazek obcí, jehož cílem je prohloubení spolupráce mezi obcemi regionu Hlučínska, prosazování společných zájmů a vzájemná spolupráce v projektech a podnikatelské sféře.³ Městský úřad v Kravařích je rovněž sídlem Svazku obcí mikroregionu Hlučínsko – západ, pod nějž spadá 12 obcí a jehož činností je spolupráce v rámci školství, zdravotnictví, zabezpečování čistoty obcí apod.⁴

Pod správu města spadá několik příspěvkových organizací, mezi něž patří kromě všech školských zařízení v Kravařích také Domov pro seniory sv. Hedviky, Městský aquapark Kravaře a Centrum volného času Kravaře.⁵ Bohatý je zde také spolkový život. Aktuálně se místní mohou účastnit akcí 23 spolků, svazů, klubů a sdružení.⁶ Partnerskými městy jsou v současnosti dvě města polská, a to Lubliniec a Woźniki, a slovenské město Lisková.⁷

Podle výsledků posledního sčítání lidu žilo k 1. 1. 2021 v Kravařích 6 662 obyvatel. V celém správním obvodu to pak bylo 21 302 obyvatel.⁸ Obyvatelům Hlučína, tedy i Kravař, se přezdívá Prajzáci, což je zastaralá lidová obdoba slova Prusové, Prušáci.⁹ Toto pojmenování je dáno historií Hlučína, které bylo v 18. století obsazeno Pruskem a připojeno k jeho územím. Po období 20. století pak mělo označení Prajzák a Prajzká spíš hanlivý podtext, ale místní

¹ Město Kravaře. Kravaře ve Slezsku, online, viz.: <https://www.kravare.cz/mesto/>, O městě. [cit. 2022-03-28].

² Tamtéž, Obce v ORP Kravaře.

³ Stanovy Sdružení obcí Hlučína, Hlučín 2014. Sdružení obcí Hlučína, online viz.: <http://www.hlucinsko.eu/informace/stanovy-sdruzeni-obci-hlucinska/148>. [cit. 2022-03-28].

⁴ SOHM – Západ, Kravaře 2001. Sdružení obcí Hlučína, online viz.: <http://www.hlucinsko.eu/informace/somh-zapad/13>. [cit. 2022-03-28].

⁵ Město Kravaře. Kravaře ve Slezsku, online viz.: <https://www.kravare.cz/mesto/>, Příspěvkové organizace města. [cit. 2022-03-28].

⁶ Tamtéž, Spolky.

⁷ Tamtéž, Partnerská města.

⁸ Český statistický úřad, Počet obyvatel v obcích k 1.1.2021. Český statistický úřad. Praha, 2021. Online viz.: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112021>. [cit. 2022-03-28].

⁹ Prajzák. Ústav pro jazyk český: Slovník spisovného českého jazyka. Praha, 2001. Online viz.: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledaj=Hledat&heslo=prajzsk>. [cit. 2022-03-28].

navzdory tomu svou identitu nepopírali.¹⁰ V minulosti měli přezdívky i obyvatelé Kravař. Město bylo, a to hlavně za dob Pruska, proslulé provozováním podomního obchodu. Vzhledem k nabízenému sortimentu se místním říkalo „obrázkáři“, „kapkaři“, „košíkáři“ nebo „šňůrkaři“. Podomní prodejci za výdělkem jezdili i za hranice a pak se kolem Vánoc vraceli domů, přičemž s sebou přiváděli obchodníky z Drážďan, Vratislavi i odjinud, aby projednali obchody na další rok. Na základě toho se Kravařím říkalo „Malý Londýn“.¹¹ Název města je odvozen od pojmenování pro chovatele či pastýře krav, kterým se říkalo právě kravaři.¹² Vedle toho vznikl název městské části Dvořisko rozdělením komárovského dvora v roce 1784.¹³

Od roku 2014 až do současnosti je starostkou města Monika Brzesková, za svobodna Žídková, která je od roku 2020 rovněž zastupitelkou Moravskoslezského kraje. Brzesková je nestraníkem za KDU-ČSL (Křesťanskou a demokratickou unii-Československou stranu lidovou). Městská rada obce má 7 členů, a to jsou oprávněni vydávat nařízení města, zabezpečovat hospodaření města, schvalovat organizační řád obce a jmenovat či odvolávat vedoucí odborů.¹⁴ V posledních parlamentních volbách dostalo od místních nejvíce hlasů hnutí ANO.¹⁵ V předchozích letech se na předních příčkách o největší počet voličů dělily strany ODS (Občanské demokratická strana), KDU-ČSL a ČSSD (Česká strana sociálně demokratická). Voličská účast v obci na přelomu tisíciletí rapidně klesala. Oproti 98% volební účasti v roce 1990 se v roce 2002 dostavilo k parlamentním volbám pouze necelých 47 % voličů. V posledních pěti letech toto procento sice opět narůstá, ale zatím nikdy nebylo dosaženo takové účasti jako při prvních svobodných volbách.¹⁶

¹⁰ TVRDÁ, Eva. Města v Českém Slezsku: 100 let novodobého Českého Slezska 1918-2018, s. 19 a 20.

¹¹ PLAČEK, Vilém. Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960, s. 149.

¹² HOSÁK, Ladislav a Rudolf ŠRÁMEK. Místní jména na Moravě a ve Slezsku, s. 448.

¹³ Tamtéž, s. 210.

¹⁴ Město Kravaře, pozn. 1, Rada města.

¹⁵ Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2021 Obec Kravaře. Seznam Zprávy: Volby 2021. Seznam.cz, 2021. Online viz.: <https://www.seznamzpravy.cz/p/vysledky-voleb/2021/parlamentni-volby/obec/507580-kravare> . [cit. 2022-03-28].

¹⁶ VALEŠ, Lukáš a Jiří PETRÁŠ. Česká města a okresy v letech 1989-1990, s. 93 a 96.

2 Historický vývoj Kravař od začátku 20. století

Osudy města Kravaře šly odedávna ruku v ruce s osudy ostatních měst a vesnic, které byly součástí historického území Hlučínska. Ve středověku bylo toho území součástí Opavského knížectví ve Slezsku. Území Kravař tedy patřilo k českým zemím v rámci Habsburské monarchie. Následovalo dlouholeté období, kdy bylo území Hlučínska od našeho území odtrženo a stalo se součástí Pruska.

2.1 Pruská éra

Součástí Pruska byly hlučínské obce 178 let, a to od roku 1742, kdy došlo k uzavření mírové smlouvy mezi Pruskem a Rakouskem.¹⁷ Následné období válek, které vešlo do historie jako Slezské války, rozhodlo definitivně i o osudu Kravař. Kravařsko-koutské panství se stalo součástí hlubčického okresu, od roku 1817 pak bylo součástí okresu ratibořského. Pouze Dvořisko zůstalo Rakousku, protože leží za řekou Opavou, která tvoří jakousi přirozenou historickou hranici Hlučínska.¹⁸

Významným mezníkem pro celé Hlučínsko bylo vítězství Pruska v Prusko-francouzské válce roku 1870. O rok později totiž došlo k vyhlášení Německé říše a pod vedením Otty von Bismarcka došlo k významnému hospodářskému rozvoji. To ovšem pro obyvatele Hlučínska znamenalo i dále se prohlubující germanizaci. Do té doby sice byla úředním jazykem němčina, avšak ve školách a v kostelech se mluvilo moravštinou. Podporu zachování moravštiny v kostelech měli zdejší věřící v katolické církvi, ta němčinu považovala za jazyk typický pro evangelíky. Po vzniku Německé říše se ale pruské vládě přestal vliv katolické církve zamlouvat. Tuto církev proto chtěla dostat pod svou kontrolu za účelem vtisknout jí svůj vlastní národní aspekt, tedy ten pruskoněmecký. Roku 1872 byl moravský jazyk definitivně vyloučen ze všech škol. O tři roky později se v němčině začalo vyučovat i náboženství, což učinilo školství jedním z nejvýznamnějších nástrojů germanizace.

Před první světovou válkou se Hlučínsko pyšnilo poměrně velkým množstvím školských zařízení, neboť školní výchově zde byla věnována nemalá pozornost. Vznikaly také tzv. pokračovací školy pro chlapce od 14 do 18 let, kam chlapci docházeli dobrovolně v zimních měsících po dobu tří let a hlavní náplní vzdělávání byly všeobecně vzdělávací předměty. Počátek 20. století dal také vzniknout domovům mládeže a sportovním a tělovýchovným

¹⁷ PLÁČEK, Vilém. Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960, s. 9 a 10.

¹⁸ STOKLASA, Herbert. Kravařští ve víru staletí. II, V období předmnichovské republiky a Altreichu, s. 11.

jednotám. Mládež odchovaná v těchto zařízeních se značně odcizovala svému rodnému jazyku, a v jistých ohledech i svému původu. Postupem času se tak stala moravština jazykem, kterým se mluvilo pouze doma. Jediným veřejným útočištěm tohoto jazyka zůstávaly i přes všechn nátlak kostely. Velké množství obyvatel navíc jezdilo za prací do vnitrozemí Německé říše, kde byla znalost němčiny nezbytná. Ačkoli se tedy obyvatelům Hlučínska nedařilo špatně, především díky rozvoji průmyslu a zemědělství, vše před vypuknutím první světové války naznačovalo, že jsou lidé žijící v německém Slezsku odsouzeni zapomenout na to, kým byli a odkud pocházejí.¹⁹

První světová válka s sebou přinesla naději na opětovné připojení Slezska k českým zemím, ale rovněž uvrhla obyvatele hlučínského území do nelehké doby plné strádání. Hlučínské obce byly o všeobecné mobilizaci informovány 1. srpna roku 1914 a hned následujícího dne odjeli na frontu první záložníci. Německý nacionalismus se zintenzivňoval a vojáci, kteří bojovali za Německo, byli odhodlaní. Na počátku tohoto konfliktu mělo Německo převahu a dařilo se mu protivníky překvapovat, a proto vznikalo přesvědčení, že válka bude do zimy u konce. To se ale nestalo a čím déle válka trvala, tím více se do ní investovalo. Obyvatelé Hlučínska se potýkali s problémy se zásobováním a časem došlo k tomu, že veškeré potraviny byly dostupné pouze na příděl. Již od roku 1915 byly zavedeny chlebové lístky kvůli nedostatku obilí. Ke konci války se pak krátily i dávky masa, přičemž dávka masa na osobu činila 100 g na týden. Provoz průmyslu a zemědělství měly za války na starost především ženy. Na zemědělské práce byla vzhledem k nedostatku mužů nasazována školní mládež. Dospívající opouštěli za války školy předčasně, aby mohli pracovat, děti zase během výuky pomáhaly zhotovovat oblečení pro vojáky na frontě. Vyučování bylo zkracováno kvůli velkému množství chybějících učitelů, kteří museli narukovat, a to i přesto, že jejich práci nahrazovali učitelé v důchodu. Školství bylo zcela podřízeno válečné propagandě. Na frontách první světové války zahynulo bezmála 1 800 mužů z Hlučínska, konkrétně 204 z nich pocházeli z Kravař.²⁰

2.2 Návrat k Československu

Po konci první světové války a po porážce Německa se předpokládalo, že bude český národ opět disponovat samostatným státem, ke kterému by měla patřit i moravská část Slezska, zahrnující i Hlučínsko. Vznikl spis, který požaduje připojení moravské části Hlubčicka a Ratibořska k Československé republice. Důvodů pro toto připojení uváděla československá

¹⁹ PLACĚK, Vilém. Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960, s. 22-27.

²⁰Tamtéž, s. 29.

vláda několik, například důvody strategické a hospodářské. Dalším významným argumentem byl i fakt, že obyvatelé tohoto území jsou Slované a velká část z nich se otevřeně hlásí k moravskému jazyku jako ke svému mateřskému jazyku. Celý spis byl odeslán na Versaillskou konferenci v Paříži, a ta tyto důvody shledala jako dostatečné. Německo tak přišlo o Hlučínsko, aniž by o tom ale věděli samotní obyvatelé Hlučínska. U těch se oficiální oznámení o připojení k ČSR setkala se smíšenými reakcemi. Na Hlučínsku i dalších částech Československem nově nabytého území se začala šířit proněmecká kampaň, jejímž hlavním cílem bylo ubránit němčinu a chránit práva německé menšiny. Na podporu Německa se postavili hlučínské učitelé a úředníci, přičemž významnou úlohu sehrál kravařský učitel Reinhold Weigel, který stál za zrodem Německo-moravského lidového svazu roku 1919.

Nutno podotknout, že ačkoli se lidé na Hlučínsku nazývali Moravci, jejich smýšlení bylo německé. Byli naučeni a přesvědčeni, že je jejich rodný jazyk určen k užívání doma a v kostele, kdežto němčina je jazyk školní a úřední. Obávali se mimo jiné i toho, že by po připojení k nově vzniklému československému státu mohli strádat, což bylo nežádoucí vzhledem k přetrvávajícím nedostatkům z války. I přes obavy místních obyvatel a jejich rozhořčení bylo Hlučínsko, ležící v jižní části Slezska, 4. února roku 1920 oficiálně připojeno k Československu, kdy na území přijela československá vojska. Již v lednu toho roku byl jmenován zplnomocněným komisařem pro tuto oblast Josef Šrámek, první a poslední slezský zemský prezident. Tehdy se oblast ještě nenazývala Hlučínskem, ale Ratibořskem.²¹

Vlna nespokojenosti se zvedla po prvním sčítání lidu v nově vzniklém Československu. To proběhlo 15. února roku 1921, přičemž na Hlučínsku se proces sčítání lišil od zbytku českých zemí. Sčítací formulář museli tazatelé vyplňovat pod dohledem komisaře. Formuláře pak dále procházely přezkoumáváním a v případě, že se někdo hlásil k německé národnosti, musel tuto skutečnost doložit komisi.²² Národnost původně neměla být hlavním aspektem sčítání. Obyvatelům bylo předloženo, že půjde především o bilanci vlastnictví, zaměstnanosti či vztahu k náboženství. I přes zavedení českého jazyka na úřadech, školách a poštách se stále mnozí obyvatelé Kravař a Koutů hlásili k Německu, nebo alespoň nepopírali své sympatie s ním. Nakonec se pod nátlakem k německé národnosti přihlásilo jen 19 % obyvatel Kravař a 17 %

²¹ PLÁČEK, Vilém. Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960, s. 31 a 35.

²² NEMINÁŘ, Jiří. Hlučínsko 1920-2020: sborník příspěvků z konference ke 100. výročí vzniku Hlučínska, s. 120.

obyvatel Koutů. Na Dvořisku, které k Prusku nepatřilo, se k české národnosti přihlásilo 235 obyvatel z celkového počtu 248.²³

Významně zasáhla území Hlučínska i hospodářská krize, která započala roku 1929 krachem na newyorské burze. Téměř polovina místních tehdy dojížděla za prací do Ostravy, do Opavy nebo do Německa. Poté, co krize s lehkým zpožděním zasáhla i Československo, na Hlučínsku prudce vzrostla nezaměstnanost. Okresní zastupitelstvo se snažilo tíživou situaci řešit, ale výsledná pomoc nebyla dostačující. To donutilo mnohé místní k nelegálním a nedůstojným formám obživy, například k pytláctví či k žebrání.²⁴ Čím dál větší zájem byl o práci v Německu, kam se postupně uchýlovalo čím dál víc nezaměstnaných. Někteří v Německu zůstávali natrvalo, protože Němcům se dařilo míru nezaměstnanosti snížit natolik, že vzrostla životní úroveň a bylo tedy možné přijímat i pracovní síly ze zahraničí. Německo již tehdy ovládala Hitlerova propaganda a logicky jí tedy byli ovlivňováni i Hlučíňané, kteří zde pracovali.²⁵

Ve výsledku lze konstatovat, že návrat Hlučínska k Československu nebyl příliš šťastný. Paradoxem bylo, že připojení k mateřskému území v místních lidech upevnilo německou identitu. Připustil to i Josef Slaný, tehdejší starosta Kravař, když v roce 1940 uvedl víceméně to, že Hlučíňané se stali Němci až po odtržení od Německa.²⁶ Po volbách v roce 1933 začala v Německu nacistická diktatura a kancléřem se stal Adolf Hitler. Svými proslovy si získal i mnoho kravařských podpůrců a první z nich se zanedlouho začali otevřeně hlásit v německé národnosti. K podpoře nacistického sousedního státu se přidala i mládež, která zahájila vlastní akce německé propagandy. Tyto drobné incidenty sice spočívaly pouze ve vylepování letáků s nacistickými hesly nebo ve zpívání zakázaných německých písní, ale i tak byly potlačovány policií, a to poměrně úspěšně.²⁷

Nekončící hospodářská krize, vysoká nezaměstnanost a zdánlivá ekonomická prosperita Německa se odrazily na výsledcích parlamentních voleb, které proběhly v ČSR roku 1935. Henleinova Sudetoněmecká strana získala na Hlučínsku 62,5 % hlasů. V Kravařích měla tato strana jednu s nejsilnějších voličských základů. Totalitní aspekt prohitlerovské propagandy

²³ STOKLASA, Herbert. Kravařští ve víru staletí. II, V období předmnichovské republiky a Altreichu, s. 37-39.

²⁴ PLAČEK, pozn. 21, s. 59.

²⁵ PLAČEK, pozn. 21, s. 62.

²⁶ NEMINÁŘ, pozn. 22, s. 123.

²⁷ STOKLASA, pozn. 23, s. 232 a 233.

zatím místní nebyli schopni prohlédnout, protože jim hospodářsky a sociálně poměrně slabé Československo zkrátka nepřišlo jako místo vhodné pro život.²⁸

2.3 Období nacistické okupace

Den 29. září roku 1938 změnil tehdejší podobu území československého státu. Zástupci čtyř světových velmocí Německa, Itálie, Velké Británie a Francie podepsali Mnichovskou dohodu, na jejímž základě přišlo Československo k 1. říjnu 1938 o oblast Sudet. Toho dne rovněž překročily hranice českého státu vojska německého Wehrmachtu, která začala s postupným obsazováním určených oblastí.²⁹ Podle oné dohody podepsané v Mnichově mělo být k německé říši připojeno tzv. 5. pásmo, do něhož spadala území, na kterých podle posledního sčítání lidu v roce 1910 žilo více než 50 % německého obyvatelstva.³⁰ Politickými okresy v rámci Moravy a Slezska, které zcela, automaticky a bez plebiscitu připadly Německu, případně Polsku, byly Moravský Beroun, Bílovec, Bruntál, Fryštát, Frývaldov, Krnov, Mikulov, Rýmařov, Opava, Šumperk a Hlučín.³¹

Na území Hlučínska dorazila vojska Wehrmachtu 8. října 1938 a postupně obsadila zdejší vesnice. Již následujícího dne rezignoval tehdejší starosta Kravař na svou funkci a jeho místo převzal první náměstek, který byl pověřen Sudetoněmeckou stranou k vedení obce. Dne 20. listopadu toho roku vešel v platnost říšský obecní řád na všech hlučínských úřadech. Obec se rychle dostala zcela pod moc SdP (Sudetoněmecké strany), úředním jazykem se opět stala němčina a nařízeno rovněž bylo, aby se na všech úředních místech zdravilo nacistickým pozdravem. Čeština z občanského života zcela vymizela a byl vyhlášen zákaz ji vůbec používat, přičemž porušení tohoto zákazu bylo trestáno. Aby byly naplněny říšskoněmecké standardy, byly změněny i názvy úřadů, ulic, obchodů a škol.³²

Konflikt druhé světové války se rozhořel 31. srpna 1939, kdy došlo k předstíranému přepadení německé rozhlasové stanice v Gliwicích na území Polska. Napadení bylo svedeno na Poláky a stalo se záminkou pro začátek německé vojenské agrese. O den později, tedy 1. září 1939, oznámil Adolf Hitler vstup Německa do války. Oddíl Wehrmachtu, který byl usazen v Kravařích, se ihned zapojil do tažení. Do bojů vystoupili i kravařští a koutští muži se svými vojenskými

²⁸ PLAČEK, pozn. 21, s. 74 a 75.

²⁹ STOKLASA, Herbert. Kravařští ve víru staletí. II, V období předmnichovské republiky a Altreichu, s. 323

³⁰ PLAČEK, pozn. 21, s. 79.

³¹ Seznam obcí a okresů Republiky česko-slovenské, které byly připojeny k Německu, Maďarsku a Polsku. Praha: Státní úřad statistický, 1938. Online viz.: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/1151> . [cit. 2022-03-28].

³² STOKLASA, pozn. 29, s. 326.

jednotkami, které byly utvořeny již počátkem roku 1939 a před vypuknutím války prošly preventivním výcvikem.³³

V průběhu válečných let se odvozy do války stupňovaly. Především mezi lety 1941 a 1943 bylo odvedeno z celé oblasti Hlučínska takové množství bojeschopných, že doma zůstávaly pouze ženy, děti a starci. Branná povinnost se netýkala pouze hospodářů, kteří vlastnili velké zemědělské usedlosti. Na jaře roku 1943 se museli všichni muži od 18 do 65 let a všechny ženy od 17 do 45 let registrovat k totální pracovní povinnosti. To znamenalo, že každý registrovaný musel vlastnit pracovní knížku, která zaznamenávala místo jeho zaměstnání. Vojenská služba byla v té době prominuta už jen horníkům, ale o rok později se uvolnění z dolů a narukování nevyhnulo ani jim. Poslední rok před koncem války byl natolik kritický, že do pracovních procesů na Hlučínsku byli zařazováni i mladiství od 14 let. Mužské pracovní pozice musely zastávat ženy, mnohé z nich nahradily v povolání své vlastní manžely. Pracovat museli také ti senioři, kteří byli ze zdravotního hlediska pracovat schopni.³⁴

Nacistická propaganda viděla největší potenciál samozřejmě v mládeži, kterou chtěla patřičně vychovávat tak, aby byla zcela oddaná režimu. Na Hlučínsku se rozšířila organizace Hitlerovy mládeže, ale rozmachu se dočkaly i ostatní mládežnické organizace, například Svaz německých dívek, Mladí chlupci a Mladé dívky. Tyto organizace navštěvovalo až 85 % hlučínských dětí a mládeže od 10 do 18 let. Popularita těchto spolků dala za vznik Domům mládeže, kterých na Hlučínsku vyrostlo hned několik, jeden takový se nacházel i v Koutech.³⁵

Do války postupně narukovali téměř všichni muži vyjma starších 65 let, a zároveň i mnoho mladých děvčat, ta zastávala například práce ve zdravotnictví. Průmyslová a řemeslná výroba, péče o rodiny, domy a pozemky zůstala převážně na ženách. Poslední kapkou do pomyslného poháru byly zprávy o případné zapojení dětí do služby. V té době už ale německá vojska na frontách ztrácela převahu a dala se na pomalý ústup před sovětskou armádou. O blížící se sovětské armádě svědčily již v lednu 1945 transporty vězňů z koncentračních táborů a převozy válečných zajatců.³⁶ Orgány Nacistické strany nařídili obecním úřadům Kravař a Koutů, aby byly zabezpečeny všechny přístupové cesty do obcí. Obce byly obehnány protitankovými zátarasami a vyčleněný počet zbývajících mužů ve věkové hranici od 16 do 60 let započal výcvik v rámci lidobran. Nařízena byla také likvidace všech kompromitujících dokumentů

³³ STOKLASA, pozn.29, s. 336.

³⁴ PLAČEK, Vilém. Pražáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960, s. 83 a 84.

³⁵ Tamtéž, s. 88.

³⁶ Tamtéž, s. 94 a 95.

z úřadů válečných let. Zachován byl pouze seznam příslušníků NSDAP (Národně socialistické německé dělnické strany).³⁷

Poslední boje druhé světové války v Kravařích probíhaly od 14. do 20. dubna 1945. Během těchto dní, kdy byly Kravaře intenzivně bombardovány, zemřelo 36 civilistů včetně dětí. Granáty a tanky zcela zničily 61 obytných budov a dalších 15 bylo těžce poničeno. Škody byly vyčísleny na více než 11 milionů korun tehdejší měny. Ještě před vstupem Rusů do obce vyhodily němečtí vojáci do povětří most přes řeku Opavu s nadějí, že oddálí obsazení Kravař Sověty. Ve dnech 17. a 18. dubna přeživší němečtí vojáci uznali, že obec neubrání a zahájili pokusy o útěk. Podobně na tom byla i obec Kouty, kde zahynulo 7 civilistů, zničeno bylo 23 domů, poničeny byly další budovy, a to včetně kostela a školy. Zde byly válečné škody vyčísleny na 3,5 milionů korun. Obec Dvořisko sice nebyla hlavním terčem sovětské armády, protože byla pouze spojkou na cílovou Štítinu, i přesto však utrpěla značné škody. Až 13 domů zde vyhořelo do základů, mezi takovými byla i obecná škola. Rusové v následujících dnech postupně obsazovali vesnice na Opavsku a Ostravsku a 30. dubna 1945 byla osvobozena Moravská Ostrava. Úplný konec druhé světové války nastal o osm dní později.³⁸ Do německé armády muselo po dobu války narukovat na 12 000 mužů, přičemž domů se jich vrátilo téměř 5 000 raněných nebo s trvalými následky a 3 000 z nich se nevrátili vůbec.³⁹ Celkový počet obyvatel Hlučínska, kteří nastoupili k některé z branných složek nacionálně socialistického Německa, je ale až 13 100. To znamená, že přímo účasten bojů byl každý pátý Hlučičan.⁴⁰

2.4 Dění v Kravařích po 2. světové válce

Jak se posouvala válečná fronta, ustavovala se postupně v osvobozených obcích československá správa. Území Hlučínska tak byl kousek po kousku opět přičleňováno k Československu. Oficiálně však Hlučínsko nikdy nepřestalo být součástí českého státu, alespoň po právní stránce, protože tehdejší prezident Edvard Beneš prosadil svou tezi o tom, že všechny územněsprávní změny, které nastolila Mnichovská dohoda, byly neplatné.⁴¹ Celé území se po válce potýkalo s katastrofálními zdravotními a sociálními poměry. Mnohé rodiny přišly o všechno, a tak nejen že byl obecný nedostatek šatstva, obuvi a základního vybavení,

³⁷ STOKLASA, Herbert. Kravařští ve víru staletí. II, V období předmnichovské republiky a Altreichu, s. 362 a 363.

³⁸ Tamtéž, s. 366 a 367.

³⁹ PLAČEK, pozn. 34, s. 98.

⁴⁰ NEMINÁŘ, Jiří. Hlučínsko 1920-2020: sborník příspěvků z konference ke 100. výročí vzniku Hlučínska, s. 118.

⁴¹ NEMINÁŘ, pozn. 40, s. 127.

ale také nedostatek budov k bydlení. Lidé bydleli na půdách a ve sklepech válkou poznamenaných domů. Tyto problémy byly umocněny i tím, že postižené rodiny přišly o veškeré své finanční prostředky a o své živitele, kteří padli v bojích.⁴² Vzhledem k množství lidí bez domova zorganizovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí výpomocnou akci a poskytovalo poškozeným nouzové dřevěné baráky. V Kravařích se takových baráků nacházelo 10 a na Dvořisku stály 4 další. Roku 1946 pak byla Zemskou ústřednou pro péči o děti a mládež v Opavě zorganizovaná akce stravování dětí. O pomoc se staraly nejrůznější organizace a fondy, ale už tehdy se začala projevovat značná diskriminace občanů německého původu. Zejména pomoc od státu byla poskytována osobám „národně spolehlivým“, které měly československé státní občanství. Takové pomoci se v Kravařích dočkalo jen 6 osob a na Dvořisku dokonce jen 3.⁴³

Po konci německé okupace se pohraničí československého státu muselo vypořádat s „očistou obyvatelstva“ a tyto procesy se samozřejmě nevyhnuly ani Hlučínsku. Převládal názor, že každý rodilý Hlučíňan je Němec, a nebralo se v potaz, že většině obyvatel byla československá státní příslušnost odebrána a byla nahrazena německou. Tyto čistky dostali na starost příslušníci sovětské NKVD (Lidový komisariát vnitřních záležitostí).⁴⁴ V Kravařích započalo přezkoumávání národnosti obyvatelstva. Nutno podotknout, že mnozí byli posuzovací komisí označeni za Němce, ať už se bránili jakýmkoli argumenty. Směrodatným se stalo například už jen příjmení, které si velké množství kravařských obyvatel nechalo během nacistické okupace změnit z české na německou podobu. Dalším posuzovaným aspektem byl užívaný jazyk dotyčného.⁴⁵ V Kravařích a Koutech, výjimečně i na Dvořisku, se první občané začali hlásit k vyhoštění dobrovolně již v červenci 1945, což mělo demonstrovat jejich hrdost. Na druhou stranu se ale do Kravař vracely rodiny, které za okupace utekly ve strachu o své životy nebo kvůli odmítavému postoji vůči nacistickému režimu.⁴⁶ Odsun Němců z Kravař, Koutů a Dvořiska probíhal v několika vlnách. Než byli vypraveni vlaky do Německa, většinou do západního, byli tito lidé koncentrováni ve sběrných střediscích, přičemž kravařští Němci na svůj transport čekali ve střediscích na Ostravsku.⁴⁷ S sebou si mohli odvézt pouze schválené věci, potraviny na 7 dní, obuv a šatstvo, 1 000 říšských marek a z cenností pouze řetízky a

⁴² PLAČEK, pozn. 34, s. 101.

⁴³ BINAR, Aleš a Zdeněk JIRÁSEK. Kravaře v letech 1945 až 2008, s. 38 a 39.

⁴⁴ PLAČEK, pozn. 34, s. 105.

⁴⁵ BINAR, pozn. 43, s. 46.

⁴⁶ STOKLASA, pozn. 37, s. 374 a 375.

⁴⁷ BINAR, pozn. 43, str. 67.

snubní prsteny. To vše museli vtěsnat do zavazadla, které mohlo mít maximálně 30 kg, vyhoštění duchovní pak měli povoleno zavazadlo do 100 kg.⁴⁸ Celkem bylo z Kravař, Koutů a Dvořiska roku 1946 vyhoštěno téměř 500 obyvatel.⁴⁹

Stejně jako všude na našem území se i v Kravařích snažila KSČ (Komunistická strana Československa) po válce upevňovat svou moc. I přesto však obyvatelé Kravař, Koutů a Dvořiska ve volbách roku 1946 nejčastěji volili ČSL (Československou stranu lidovou). To změnilo výsledky voleb z roku 1948. V těchto volbách měli voliči pouze jednu možnost, a to buď dát nebo nedat svůj hlas kandidátce Národní fronty, kterou plně kontrolovala KSČ. Strana tak získala na Hlučínsku 83,1 % hlasů a volby s převahou vyhrála.⁵⁰

Prvními změnami, které nový režim nastolil, byla kolektivizace zemědělství a socializace řemesel. Tento proces, především pak výstavba JZD (Jednotných zemědělských družstev), na Hlučínsku probíhal pomalu a s velkými obtížemi. I přesto bylo roku 1960 na Hlučínsku 34 JZD, pod která spadala více než polovina veškeré zemědělské půdy.⁵¹ Podobně na tom byli i živnostníci a obchodníci. I jejich podniky byli součástí procesu likvidace soukromého sektoru. Kravařští provozovatelé živností a obchodů měli prakticky jedinou možnost, a to vstoupit do národního podniku. Ti, kteří tak neučinili, se vzdali své živnosti dobrovolně, jiným nebyla prodloužena možnost podnik provozovat. Množství soukromých provozoven bylo znárodněno násilně.⁵²

Jedna z mála sfér, která změnám úspěšně vzdorovala až do pádu komunistického režimu, bylo náboženství. O tom svědčí údaje farního katalogu z roku 1949, které udávají, že toho roku se v Kravařích a Koutech přihlásilo ke katolickému vyznání 5 608 občanů. Z těchto 28 jich bylo nekatolíků a pouze jeden člověk se prohlásil za ateistu. Místní ani přes snahu režimu nepřestávali navštěvovat kostely, nechávali křtít své děti a žáci místních škol byli dále přihlašováni do kroužku náboženství. Vznikaly sice necírkevní alternativy v podobě sekulárních sňatků a vítání občánků, ale ty se neseťkaly s přílišnou popularitou a ujímaly se velmi pomalu. Ani kroužek ateistické výchovy nepředčil náboženství v počtu přihlášených dětí. Udržely se i náboženské zvyky a tradice.⁵³

⁴⁸ STOKLASA, pozn. 37, s. 377 a 378.

⁴⁹ BINAR, pozn. 43, s. 69.

⁵⁰ NEMINÁŘ, Jiří. Hlučínsko 1920-2020: sborník příspěvků z konference ke 100. výročí vzniku Hlučínska, s. 132.

⁵¹ Tamtéž, s.133.

⁵² BINAR, Aleš a Zdeněk JIRÁSEK. Kravaře v letech 1945 až 2008, s. 114.

⁵³ Tamtéž, s. 134.

Významným mezníkem po všech směrech byl rok 1960, kdy došlo ke sloučení tří samostatných obcí Kravaře, Kouty a Dvořisko v jedno město.⁵⁴ To si vyžádalo změny ve správě města. Ustaven byl také Městský výbor KSČ a proběhly volby jedenácti členů do výboru. Sloučeny byly i národní podniky jednotlivých obcí.⁵⁵ V tomtéž roce připadlo celé historické území Hlučínska okresu Opava.⁵⁶ Co se územní správy týče, obce nezanikly zcela, ale staly se z nich městské čtvrti. Původní obec Kravaře byla přejmenována na „Kravaře I“, Kouty na „Kravaře II“ a Dvořisko dostalo název „Kravaře III“.⁵⁷

Po roce příjezdu vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 se normalizovaly vztahy mezi Československem a Spolkovou republikou Německo, což umožnilo Němcům, kteří žili na území Hlučínska, ale za války bojovali za Wehrmacht, pobírat invalidní důchody přímo z Německa. Také vdovám po padlých Němcích byly vypláceny vdovské důchody. Díky znárodnění podniků a vzniku JZD v Kravařích klesla nezaměstnanost. Obyvatelé Kravař, potažmo celého území Hlučínska, se postupně začleňovali do československé společnosti.⁵⁸

Ačkoli byl rok 1989 rokem svobody a změn v politice, kultuře, ekonomice i sociální sféře, v Kravařích se důsledky sametové revoluce začaly projevovat až v polovině roku 1990. Po dlouhém období komunistického monopolu se ke slovu opět dostalo veřejné mínění a byly ustaveny politické strany. Podniky, které byly znárodněny nebo podlehly kolektivizaci, se opět začaly osamostatňovat. Naopak negativními důsledky se stala narůstající nezaměstnanost a narůstající sociální rozdíly v důsledku narušení uměle udržované sociální rovnosti. Padla také rozsáhlá síť národních výborů a Městský úřad Kravaře získal mnohem větší míru samosprávy. Místní obyvatelé začali hojně využívat možnosti vycestovat za hranice, ale zároveň ztratili sociální jistoty, které jim do té doby poskytoval bývalý režim. Poptávka po dělnických pracích prakticky vymizela a stále větší váhu měla při hledání povolání znalost cizích jazyků a počítačová gramotnost.⁵⁹ V následujících porevolučních letech byla v Kravařích zřízena městská policie, konkrétně roku 1994. Do správy města byly převedeny instituce, které do té doby zřizoval stát, mezi ně patřily i obě základní školy, školy mateřské, domov dětí a mládeže, domov důchodců a v neposlední řadě umělecká škola na Dvořisku.⁶⁰ Po prvních „svobodných“

⁵⁴ BINAR, Aleš a Zdeněk JIRÁSEK. Kravaře v letech 1945 až 2008, s. 171.

⁵⁵ Tamtéž, s. 182.

⁵⁶ Tamtéž, s. 212.

⁵⁷ Tamtéž, s. 162.

⁵⁸ NEMINÁŘ, pozn. 50, s. 134.

⁵⁹ BINAR, Aleš a Zdeněk JIRÁSEK. Kravaře v letech 1945 až 2008, s. 249.

⁶⁰ Tamtéž, s. 262.

komunálních volbách získalo v Kravařích 12, tedy nejvíce, mandátů Občanské fórum.⁶¹ Postupné proměny prodělává identita jak obyvatel Kravař, tak všech Hlučíňanů, dodnes. Počátkem 21. století se začaly stírat rozdíly mezi regionem a zbytkem České republiky, což způsobuje rychlejší sžívání se s trendy zbytku státu a upouštění od zažitých tradic a zvyků.⁶²

⁶¹ BINAR, pozn. 59, s. 268 a 269.

⁶² NEMINÁŘ, Jiří. Hlučínsko 1920-2020: sborník příspěvků z konference ke 100. výročí vzniku Hlučínska, s. 138 a 139.

3 Vývoj základního školství v Kravařích od konce 2. světové války do roku 1968

Když německá vojska překročila hranice sudetského pohraničí a Hlučínska, došlo ihned ke zrušení všech českých středních škol. Ukončit svou činnosti musely školy odborné i všeobecné, gymnázia a učitelské ústavy, postupem času došlo i na měšťanské menšinové školy. České děti tak mohly docházet pouze do škol obecných. Učební osnovy byly během války upraveny tak, aby z českých dětí vychovaly loajální občany Říše. Po ukončení školní docházky si tak většinu absolventů českých škol přerozdělovaly pracovní úřady a přidělovaly jim pozice nekvalifikovaných dělníků v zemědělství a průmyslu. Výuka řemesel se u českých žáků rovněž potýkala s omezeními, až jim byla zcela zakázána.⁶³

Konec války měl české školství vrátit do původního stavu a pravdou je, že obnova základních a středních českých škol byla poměrně rychlá. Současně docházelo k likvidaci škol německých a dle patnácté kapitoly Košického vládního programu měla být provedena očista škol od kolaborantů a mělo dojít k odstranění veškerých německých učebnic, které byly vydávány v době nacistické okupace. Učebnice prošly rekonstrukcí, kdy byly odstraňovány antisovětské poznámky a vyzdvihována byla výuka ruského jazyka.⁶⁴

3.1 Školská situace v českém části Slezska

Do poválečné obnovy školního prostředí zejména na území Českého Slezska se zapojily mimo jiné i Matice slezská a Matice opavská. Jednalo se o spolky, které se realizovaly nejen ve sféře školství, ale důležitou úlohu sehrávaly i v knihovnictví a archivnictví, přispívaly editorskou a vydavatelskou činností. Spolky se postaraly o distribuci nových učebnic a školních pomůcek do škol, které utrpěly válkou a přišly o velkou část svého vybavení. Konkrétně Matice opavská pak kladla apel na dobudování Slezské univerzitní knihovny a na zřízení univerzity v Opavě. Opakované návrhy na vznik opavské univerzity ale byly zamítány a považovány za neopodstatněné.⁶⁵

Výrazným mezníkem pak byl únor 1948, kdy veškerou politickou moc získala strana KSČ. Ačkoli už od konce války školství postupně pohlcovала sovětská propaganda, až tehdy začala

⁶³ GAWRECKI, Dan. Dějiny Českého Slezska 1740-2000, s. 402 a 403.

⁶⁴ ZOUNEK, Jiří, Michal ŠIMÁNE a Dana KNOTOVÁ. Normální život v nenormální době: základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace, s. 63 a 64.

⁶⁵ KNAPÍKOVÁ, Jaromíra. Matice opavská: spolek, osobnosti a národní snahy ve Slezsku 1877-1948, s. 164 a 168.

zcela nová éra našich dějin. V témže roce byl přijat zákon o základní úpravě jednotného školství, nebo také Nejedlého školský zákon, pojmenovaný po tehdejšími ministru školství. Zajištěno tak bylo právo všech občanů na vzdělání, školy byly znárodněny a začaly kopírovat školský systém Sovětského svazu.⁶⁶ Nejedlého zákon mimo jiné začlenil do soustavy školství mateřské školy a školy pro děti vyžadující zvláštní péči.⁶⁷ Došlo k čistkám mezi pedagogy a zavedeno bylo oslovení „soudružko učitelko“ a „soudruhu učitelí“. Území Českého Slezska, zahrnující Opavsko, Hlučínsko, Krnovsko, Bruntálsko, Ostravsko a Těšínsko, v tomto období zaznamenávalo navýšení kapacit základních škol a růst počtu středních škol. Vzhledem k průmyslovému charakteru oblasti zde vznikaly ojedinělé typy středních škol a učilišť, zejména šlo o obory hornictví, strojírenství a hutnictví. Raritní bylo vojenské gymnázium v Opavě.⁶⁸

Roku 1953 byla na základě nově vydaného zákona o školské soustavě a vzdělávání učitelů povinná školní docházka zkrácena na osm let a došlo k zániku gymnázií. Zákon navíc zrušil relativně krátce platný zákon o jednotné škole a nově vzniklé pedagogické fakulty. Vznikla jedenáctiletá střední škola, která v prvních osmi ročnících poskytovala všeobecné základní vzdělání a poslední tři ročníky pak věnovala výuce vyššího všeobecného vzdělání, které zejména připravovalo žáky na následné vysokoškolské studium.

60. léta se pak nesla v duchu uvolňování režimu. Sovětský ideál ve školství přestal být slepě napodobován a začalo se přihlížet ke skutečným potřebám českých žáků a studentů. Nový školský zákon z roku 1960 opět prodlužoval povinnou školní docházku na 9 let a dal za vznik novým typům škol, např. lidové školy umění, hudební školy, školy taneční a podobně. Obecně se období šedesátých let považovalo za dobu krátkého rozkvětu českého školství, o čemž svědčí i plánovaná školní reforma a hledání cest ke zlepšení stavu tehdejšího školství. Tyto tendence ale nebyly uvedeny do praxe, protože byly přerušeny nástupem tzv. normalizace.⁶⁹

3.2 Základní školství v Kravařích

Celkový vývoj školství byl krátce před začátkem druhé světové války přerušen a nacistický režim následně systém zdejšího vzdělávání zcela přizpůsobil svým ideálům. Nápravy školství po porážce Německa probíhaly s tendencí navázat na předválečnou situaci. Nešlo ale o snadný

⁶⁶ ZOUNEK, pozn. 64, s. 64 a 65.

⁶⁷ Zákon č. 564/1990 Sb., Zákon České národní rady o státní správě a samosprávě ve školství.

⁶⁸ GAWRECKI, pozn. 63, s. 518 a 519.

⁶⁹ ZOUNEK, pozn. 64, s. 66-68.

proces, protože školské budovy byly během závěrečných bojů výrazně poškozeny. První obecná škola stála na Komenského ulici a budovu sdílela se školou měšťanskou. Škola měšťanská měla 3 ročníky a vyučovala žáky od šesté do osmé třídy. Druhá obecná škola měla sídlo na ulici Bezručově. Další obecnou školou byla budova na Bolatické ulici v Koutech, na Dvořisku stála škola jednotřídní. Žáci i pedagogové všech kravařských škol se museli vypořádat s nedostatkem učeben a pomůcek, což ještě stěžoval fakt, že většina dětí byla zvyklá na výuku v němčině a nerozuměla českým učitelům, kteří po válce nahradili ty německé.⁷⁰ Dle kroniky I. obecné školy v Kravařích byla budova školy během bojů poškozena granáty, leteckými pumami a ušetřena nebyla ani rabování. Odcizeny byly například i kliky od dveří, veškeré klíče, kohoutky umyvadel a nádržky toalet. Ve školním roce 1945/1946 nebyla budova stále plně opravena, a dokud bylo venku hezky, děti se účastnily výuky venku.⁷¹ Podobně na tom byla i koutská obecná škola. Nejhuř však dopadla jednotřídka na Dvořisku, která byla poškozena natolik, že žáci byli až do roku 1947 přerozděleni k výuce do zbytku kravařských škol. Nevelká budova utrpěla bombardováním a následným požárem.⁷²

Po válce se místní školy potýkaly i s nedostatkem kantorů. Němečtí učitelé byli nahrazeni českými, kteří v mnoha případech pocházeli z okolních obcí a Kravaře jim nebyly schopny poskytnout dostatek ubytovacích míst. Němčina měla být sice ze škol zcela odstraněna, ale to se hned v prvních týdnech poválečné výuky ukázalo jako nemožné. Obzvlášť obecná škola v Koutech byla za války čistě německá a její žáci se tak nebyli schopni s učiteli dorozumět. Hlavní náplní výuky se stala jazyková cvičení. První obecná škola v Kravařích vyučovala ve školním roce 1945/1946 žáky v 10 třídách při počtu pouhých čtyř učitelů. Vedení školy tak nařídilo, aby byli žáci rozděleni do skupin podle nadání a jazykových schopností. Do skupin A byli přiřazeni žáci schopnější, do skupin B pak ti méně schopní. S tímto rozdělením po čase nebyli spokojeni kantoři, kteří vzdělávali méně schopné děti. Podle nich byla práce s těmito dětmi demotivující a výsledky žáků neodpovídaly úsilí pedagogů.⁷³ Početní stav pedagogického sboru se časem zlepšoval a v lednu roku 1946 již měla každá třída svého učitele. Do té doby probíhala výuka ob den. Paradoxně nejmenší problémy co do počtu pedagogů měla jednotřídka na Dvořisku. Tu po znovuotevření ve školním roce 1947/1948 navštěvovalo 20 žáků prvního až třetího ročníku. O výuku všech dětí se staral jeden učitel, František Seget'a, který byl zároveň

⁷⁰ BINAR, pozn. 59, s. 140.

⁷¹ SOkA Opava, ZŠ Kravaře, pořadové číslo 3, Kronika I. obecné školy v Kravařích, 1945-1953, nestr.

⁷² SOkA Opava, ZŠ Kravaře, pořadové číslo 7, Školní kronika, 1947-1962, nestr.

⁷³ ZŠ Kravaře, pozn. 72.

ředitelem školy. Správou I. obecné školy byl pověřen Alois Pavlíček a správa měšťanské školy padla na Rudolfa Malohlavu. O chod II. obecné školy se staral Josef Saboš, kterého zanedlouho nahradil František Bena. Řízení školy v Koutech převzal Karel Řehánek.⁷⁴

Počátkem školního roku 1948/1949 se změnilly názvy škol v souvislosti s přijetím zákona o jednotném školství. Obecné školy byly od nynějška nazývány školami národními a školy měšťanské středními, které byly zároveň rozšířeny o jednu třídu. Střední škola v Kravařích nepřijímala pouze místní děti, ale také zájemce z okolních obcí. V tomto školním roce stoupl její počet žáků na 402. První národní škola o pěti ročnících, sídlící ve stejné budově, čítala 266 žáků a II. národní škola 181. Národní škola v koutech vyučovala 286 dětí v pěti třídách.⁷⁵

Rodičovská sdružení, která pomáhala s organizací školních akcí, vznikla na obou obecných školách již v letech 1946 a 1947, následně ale na přelomu čtyřicátých a padesátých let změnila svůj název na Sdružení rodičů a přátel školy. Tato organizace podporovala v malé míře školu i finančně a důležitou roli hrála v sociální pomoci chudým žákům.⁷⁶ Ke zlepšení stále přetrvávající poválečné atmosféry ve školách přispělo i zavedení stravování žactva na I. obecné škole v roce 1947. Stravování zpočátku nebylo plynulé, ale v dalších letech se je škola snažila žákům poskytovat co nejčastěji. Nastalo začala školní kuchyně fungovat až ve školním roce 1952/1953.⁷⁷

Padesátá léta se nesla v duchu upevňování socialistického školství. Patrné je to ze školních kronik, které zaznamenávaly počty dětí hlásících se do kroužků náboženství. Vlivem komunistického režimu bylo náboženství čím dál méně žádoucí. Kantoři měli za úkol vést pohovory s rodiči s úsilím přesvědčit je, aby své děti z náboženství odhlásili. Školní kronika národní školy v Koutech ve svých zápisech pro školní rok 1959/1960 uvádí, že děti samotné nejsou výrazně nábožensky založené a kroužek je nebaví. Rodiče je tam ale stále hlásí vzhledem k rodinným tradicím. Ti rodiče, kteří naopak mají k náboženství neutrální postoj, své děti do kroužku hlásí proto, že se bojí mínění spoluobčanů.⁷⁸

Založena byla v padesátých letech i Pionýrská organizace, jejíž klubovna byla 1. 9. 1952 umístěna do prostor bývalého hostince.⁷⁹ Dle školního almanachu Základní školy v Kravařích

⁷⁴ BINAR, Aleš a Zdeněk JIRÁSEK. Kravaře v letech 1945 až 2008, s. 145 a 146.

⁷⁵ Tamtéž, s. 147 a 148.

⁷⁶ Tamtéž, s. 150.

⁷⁷ BINAR, Aleš a Zdeněk JIRÁSEK. Kravaře v letech 1945 až 2008, s. 146.

⁷⁸ SOKA Opava, ZŠ Kouty, pořadové číslo 2, Školní kronika, 1946-1969, nestr.

⁷⁹ VILÁŠEK, Alfons a Erich ŠEFČÍK. Naše město Kravaře: (sborník prací k minulosti a současnosti města), nestr.

z roku 2002 byl ale tento Pionýrský dům po několikaměsíční činnosti zrušen, dále sloužil jako provozovna zájmových kroužků. Roku 1953 zde pak byla přestěhována školní družina.⁸⁰ Organizovány byly také pravidelné sběry surovin. Nejčastěji se na sběrná místa nosily kovy a papír, ale žádaný byl také textil, guma nebo kosti. Od padesátých let pak začala být využívána práce školních dětí, hlavně v zemědělství.⁸¹

Významné změny s sebou přinesl školský zákon z roku 1953. Jeho vlivem byly zavedeny osmileté základní školy pro děti od 6 do 14 let. Organizace škol v Kravařích tak musela přistoupit ke změnám, které vyvrcholily v začlenění obou národních kravařských škol do školy měšťanské. Ta změnila název na Osmiletou střední školu. Počet žáků výrazně stoupl a na počátku roku 1953/1954 se zde vyučovalo 665 dětí ve 20 třídách.⁸² Pětitřídní škola v Koutech byla pro nízký počet žáků reorganizována a vyučování probíhalo pouze ve čtyřech třídách. Druhé a třetí ročníky musely být spojeny.⁸³ V tomto školním roce byla zřízena výuka dle celoročního plánu a utvořena byl komise pro volbu povolání, která žáky vyšších ročníků v rámci exkurzí prováděla po závodech, aby se seznámili s pracovním prostředím. Školská reforma z roku 1959 měla ustanovit devítileté polytechnické školy, což znamenalo, že na školách přibude jedna třída a ve výuce bude věnováno více prostoru pracím žáků v dílnách a na školních pozemcích. Na Osmileté střední škole v Kravařích byly zřízeny dílny pro práci se dřevem, specializované učebny fyziky, chemie a biologie, posléze byl škole přidělen hektar pole a ovocný sad. Přejít na devítileté školství ale v Kravařích ani v okolních obcích nešel vůbec hladce a dokončen byl až po sjednocení obce roku 1960.⁸⁴ Toto sloučení Kravař, Koutů a Dvořiska do jedné obce zasáhlo do organizace místního školství četnými výměnami tříd mezi školami, aby byly počty žáků rovnoměrné.

Roku 1963 byla dvoutřídní škola na Dvořisku přičleněna k větší základní škole na ulici Komenského. V témže roce byla rovněž ustanovena devítiletá školní docházka a Osmiletá střední škola změnila název na Základní devítiletou školu. Již od počátku šedesátých let se ale škola potýkala s nedostatkem učeben a výuka na nižším stupni dokonce probíhala na směny. Tomuto stavu nejen že nepřispělo zrušení dvoutřídky na Dvořisku, ale komplikoval ho i fakt, že koutská škola mohla vyučovat tamní děti jen do 5. třídy, a ty pak do vyšších ročníků

⁸⁰ DORAZIL, Tomáš a Gabriela PÍŠALOVÁ, Základní škola Kravaře 1932-2002 (70 let), nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře).

⁸¹ BINAR, pozn. 77, s. 150.

⁸² Tamtéž, s. 148.

⁸³ ZŠ Kouty, pozn. 78.

⁸⁴ BINAR, pozn. 77, s. 149.

nastupovali právě do Kravař. Vedení školy žádalo o přístavbu křídla o šesti až devíti učebnách, které by navíc disponovalo třemi učebnami odbornými, dvěma dílnami a blokem pro školní družinu.⁸⁵ Nabízela se ještě jedna možnost, jak zaručit výuku všem kravařským dětem bez potřeby směnného vyučování, a to výstavba nové třináctitřídní školy v Koutech. Žádost národního výboru na tuto novostavbu prošla a stavět se mělo začít roku 1965. Začátek prací byl ale neustále oddalován a posléze zcela zrušen.⁸⁶

Ve školním roce 1965/1966 se začalo jednat o obnovení zvláštní školy, která sice v Kravařích vznikla již roku 1958, ale na počátku let šedesátých byla opět zrušena. Znovuotevření školy bylo žádoucí vzhledem k tomu, že zařízení tohoto druhu nebylo mnoho a nejbližší se nacházela v Hlučíně a v Opavě. Žáci z Kravař a okolí tak museli každodenně dojíždět, což jim způsobovalo značné potíže. Dne 1. září 1966 zahájila zvláštní škola provoz v prostorách ZDŠ na Bezručově ulici a dojížděli zde žáci z 16 obcí. Ředitelem se stal František Bena.⁸⁷

⁸⁵ BINAR, Aleš a Zdeněk JIRÁSEK. Kravaře v letech 1945 až 2008, s. 234.

⁸⁶ DORAZIL, pozn. 80, nestr.

⁸⁷ BINAR, pozn. 85, s. 238.

4 Vývoj základního školství v Kravařích od roku 1968 do roku 1989

V oblasti školství znamenala normalizace návrat do stádia před snahami o demokratizaci režimu. Tomuto období se přezdívá Pražské jaro a započalo roku 1967 na prosincovém zasedání ústředního výboru KSČ. Invaze vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 rozvolňování režimu potlačila. Školy čekaly čistky mezi zaměstnanci škol a obsah vzdělávání opět prošel úpravami. Škola se stala výraznou oporou socialismu a kladla čím dál větší nároky na žáky i pedagogy, co se spolupráce s režimem týče.⁸⁸ Vedení škol mělo podrobné informace o žácích a zaměstnancích, díky čemuž přebíralo kontrolu a mohlo v případě potřeby zatlačit na slabé místo. Socialistická škola totiž měla vychovávat všestranné nadané, nadšené a loajální budovatele socialismu, kteří budou kdykoli připraveni bránit svou socialistickou vlast.⁸⁹

4.1 Školská situace v české části Slezska

Česká část Slezska, jejíž doménou byla průmyslová výroba, se u představitelů KSČ těšila velké oblibě, a to především proto, že dělníci a horníci představovali jeden ze symbolů socialismu. Rozsáhlé továrny a uhelné doly si svých zaměstnanců vážily a poskytovaly jim na tu dobu nadstandartní možnosti. I to bylo důvodem, proč velké množství mladých chlapců po ukončení základní školní docházky mířilo na učiliště či střední průmyslové školy.⁹⁰ V druhé polovině 60. let došlo k obnovení gymnázií, jakožto čtyřletého studia ukončeného maturitou, ale pod názvem čtyřletá všeobecně vzdělávací škola.⁹¹ Po téměř dvaceti letech svou činnost na krátko obnovila i Matice opavská v roce 1968.⁹²

Na území Hlučínska se žáci potýkali s diskriminací při přijímacích řízeních na střední školy. Nejednalo se o omezení na základě identity, ale v důsledku náboženského vyznání. Komunistický režim se pokoušel vést všechny žáky a studenty k ateismu, což se mu na území Hlučínska dlouhodobě nedařilo. Výsledkem toho byla nižší úroveň vzdělání hlučínského obyvatelstva. Ta byla ale podmíněna i dalším aspektem, a to tím, že vyšší vzdělání automaticky neznamenalo vyšší příjmy. Množství místních navíc dojíždělo za prací do Opavy a Ostravy,

⁸⁸ ZOUNEK, Jiří, Michal ŠIMÁNĚ a Dana KNOTOVÁ. Normální život v nenormální době: základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace, s. 68.

⁸⁹ ADAMCOVÁ, Jana. Dějiny Základní školy Marie Kudeříkové ve Strážnici v letech 1945–1989, s. 15.

⁹⁰ GAWRECKI, Dan. Dějiny Českého Slezska 1740–2000, s. 468 a 469.

⁹¹ ZOUNEK, pozn. 88, s. 68.

⁹² JIRÁSEK, Zdeněk a Karla VYMĚTALOVÁ. Vývoj školství ve Slezsku a otázka „slezské identity“, s. 265. Online viz.: <file:///C:/Users/42077/Downloads/14Jir%C3%A1sek%20-%20Vym%20talov%C3%A1.pdf> . [cit. 2022-04-09].

kde zastávali některou z pozic v průmyslu a po finanční stránce tak nestrádali. Vyšší vzdělání tedy mnohdy nebylo možné, ale pro většinu obyvatel Hlučínska vlastně ani nemělo smysl.⁹³

Změny ve školství po roce 1968 se dotkly i budoucích učitelů. Ti se sice na své budoucí povolání stále připravovali na pedagogických fakultách, ale museli se přizpůsobit obsahovým změnám studia, které vedly k posílení socialistických ideálů. Kantoři museli žáky podněcovat k členství v Pionýrské organizaci. Zavedena byla ateistická výchova, která měla zamezit rozšiřování náboženství.⁹⁴ V neposlední řadě byli učitelé povinni šířit komunistické myšlenky, k čemuž se dokonce zavazovali prostřednictvím slibu: „*Slibuji, že budu vždy pracovat v zájmu dělnické třídy a uskutečňovat politiku Komunistické strany Československa (...). Budu podle zásad komunistické výchovy pěstovat v žácích (pionýrech a jiskrách) lásku k socialistické vlasti (...), vychovávat v duchu marxisticko-leninského světového názoru*“.⁹⁵

Ústřední výbor KSČ roku 1976 přijal dokument, který vytvořil základ pro další legislativní změny v roce 1978. Tento dokument dostal název *Další rozvoj československé výchovně-vzdělávací soustavy* a přinesl zásadní reformy. Vznikla osmiletá základní škola a povinná školní docházka nyní činila deset let. To znamenalo, že po dokončení osmileté základní školy museli žáci absolvovat dva roky povinné středoškolské docházky.⁹⁶

Posledním zákonem z období socialistické školy byl ten z roku 1984, jež byl schválen pod názvem *O soustavě základních a středních škol*. Ten napravoval některé neuvážené změny předchozího období a opožděně se inspiroval trendy, které dosáhly úspěchu ve vyspělých zemích. Uzákoněna byla i sestava škol složená ze škol základních, středních škol odborných, gymnázií, středních odborných učilišť a škol pro mládež vyžadující zvláštní péči. Vyučovalo se v českém a slovenském jazyce a poprvé od konce 2. světové války získali žáci německé národnosti právo na vyučování v němčině.⁹⁷

4.2 Základní školství v Kravařích

Politické události roku 1968 se sice do školství promítly, v Kravařích nicméně nedošlo k výrazné destabilizaci. Dle školních kronik ZDŠ (Základní devítiletá škola) Kravaře a ZDŠ Kravaře Kouty nedošlo ani k žádným změnám v pedagogických sborech. Karel Řehánek,

⁹³ BINAR, pozn. 85, s. 288 a 289.

⁹⁴ ZOUNEK, pozn. 88, s. 85.

⁹⁵ Pracovní řád pro pedagogické pracovníky a ostatní pracovníky škol a školských zařízení, pro které plní úkoly organizace vyplývající z pracovně právních vztahů národní výbor, 1985. nestr.

⁹⁶ ZOUNEK, pozn. 88, s. 70.

⁹⁷ WALTEROVÁ, Eliška. Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, s. 66.

tehdejší ředitel školy v Koutech, zaznamenal v kronice pouze fakt, že všichni učitelé se museli důkladně seznámit s programem komunistické výchovy, na jehož základě si museli vypracovat své vlastní výchovné plány. Kantoři pravidelně sledovali pedagogický tisk, studovali předepsanou politickou literaturu a při výuce věnovali velkou pozornost metodickým postupům a výchovným cílům. Ředitel po celý rok kontroloval práci učitelů během pravidelných hospitací.⁹⁸

Pro úřady i školy však byla negativním faktorem přetrvávající míra věřících. Po roce 1968 totiž školy přestaly přijímat přihlášky do náboženského kroužku a rodiče tak přihlášky podávali přímo u farářů. Tím se školy sice distancovaly od vedení dětí k víře, ale zároveň ztratily přehled o počtu dětí, které navštěvují tento kroužek.⁹⁹ Po nástupu normalizace k údivu příslušníků KSČ zájem o náboženství stoupl, což rovněž popisuje ředitel koutské školy v zápisu z kroniky. Apeluje však na to, že navzdory tomu, že do náboženství byli přihlášení všichni žáci školy, pedagogové důsledně plní ateistickou výchovu a při každé příležitosti vštěpují dětem vědecký světový názor. Konstatuje, že na děti silně působí rodinná výchova, která je protichůdná výchově ateistické.¹⁰⁰

Značný úpadek zaznamenaly na konci šedesátých let kravařské pionýrské organizace. Zatímco ve školním roce 1959/1960 navštěvovalo pionýrskou organizaci školy na Komenského ulici 527 žáků, tedy téměř 87 %, v roce 1970 to bylo pouze 82 žáků. V druhé polovině let osmdesátých začaly počty pionýrů opět stoupat, což ve velké míře ovlivnily propagační akce školy. Pionýrská pobočka při škole na Bezručově ulici zaznamenala roku 1978 sto procentní účast žáků v organizaci.¹⁰¹

Přístavba potřebného křídla u školy v Komenského ulici byla zahájena 7. června 1973. Již 1. září 1975 zde mohli začít výuku první žáci. Dokončením přístavby vzrostla kapacita školy o osm tříd, šest kabinetů a jednu šatnu. Součástí křídla byla také místnost pro skupinovou vedoucí a malá klubovna. Až dokončením těchto nových prostor byl vyřešen problém s nedostatkem učeben a škola mohla ukončit éru směnného vyučování.¹⁰² I škola v Koutech se dočkala změn. Roku 1970 byla dokončena přístavba sociálního zařízení, která byla iniciována z důvodu

⁹⁸ SOkA Opava, ZŠ Kouty, pořadové číslo 2, Školní kronika, 1946-1969, nestr.

⁹⁹ BINAR, Aleš a Zdeněk JIRÁSEK. Kravaře v letech 1945 až 2008, s. 231.

¹⁰⁰ ZŠ Kouty, pozn. 98.

¹⁰¹ BINAR, pozn. 99, s. 237.

¹⁰² DORAZIL, Tomáš a Gabriela PÍŠALOVÁ, Základní škola Kravaře 1932-2002 (70 let), nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře).

nevyhovujících hygienických podmínek ve školské budově. Opraveny byly také šatny, byla zřízena pátá učebna, jídelna a kuchyňský kout. O sedm let později se škola dočkala i nové střechy a fasády.¹⁰³

Zvláštní školu navštěvovalo čím dál více dětí, které zaostávaly na běžných školách a potřebovaly speciální přístup ve výuce. Roku 1968 jejich počet stoupl natolik, že vyhrazené prostory na ZDŠ v Bezručově ulici přestaly stačit. Škola tak byla přestěhována na Dvořísko, kde se o budovu dělila pouze s jednotřídní mateřskou školou. Zařízení bylo dál rozšiřováno a nabíralo nové žáky. Již v následujícím školním roce 1968/1969 zde docházelo 37 dětí, které byly rozděleny do tří tříd. Činnost zvláštní školy měla takový úspěch, že byla zřízena i jednotřídní pobočka v Třebomi, a to ve školním roce 1973/1974, načež celkový počet žáků vzrostl na 63. I přes velký zájem a rovněž jednoznačnou potřebu zařízení pro děti vyžadující speciální péči byla roku 1981 škola zrušena. Do prostor se nastěhovala lidová škola umění. Žáci byli přerozděleni a opět byli nuceni dojíždět do nejbližších speciálních institucí.¹⁰⁴

Až do roku přístavby nového křídla při škole v Komenského ulici existovala v Kravařích pouze jedna družina, která se navíc potýkala s nedostatkem prostor. Její chvilkové přemístění do místnosti mateřské školy ve stejné budově nepřineslo zlepšení situace, a provozována nakonec byla v prázdných učebnách po skončení vyučování. Po dokončení stavebních prací na škole v roce 1975 získala družina konečně vlastní prostor a mohla být rozšířena na dvě oddělení, která po vyučování navštěvovalo v průměru 60 až 70 dětí. Po skončení výuky se děti mohly zapojit rovněž do zájmových kroužků. ZDŠ na Komenského ulici udržovala dlouhodobě vysokou úroveň pěveckého sboru, který se pravidelně účastnil soutěží, nezářídka se i umisťoval na prvních příčkách. Dále zde fungoval kroužek dramatický a množství kroužků, které spolupracovali se zemědělskými spolky, například včelařský a rybářský.¹⁰⁵ ZDŠ na Bolatické ulici v Koutech svým žákům nabízela kroužek dramatický, turistický a jazykový, který se zaměřoval na zdokonalování žáků v ruštině. Všechny základní školy se zapojovaly do sběrů papíru, kovů a látek a veřejně prospěšných prací, které spočívaly zejména v péči o čistotu školních budov a jejich okolí.¹⁰⁶

ZDŠ na Bezručově ulici byla stejně jako ZDŠ v Koutech pouze pětitřídní. Žáci vyšších ročníků byli přemísťováni na větší školu v ulici Komenského, která jako jediná provozovala 9 ročníků.

¹⁰³ VOLF, Jan. 90 let Základní školy na Bolatické ulici v Kravařích-Koutech: 1911-2001, nestr.

¹⁰⁴ BINAR, pozn. 99, s. 239.

¹⁰⁵ BINAR, pozn. 99, s. 236 a 237.

¹⁰⁶ SOKA Opava, ZŠ Kravaře, pořadové číslo 8, Školní kronika, 1959-1979, nestr.

Prostory na Bezručově ulici byly malé a v průběhu let zde navíc sídlily třídy zvláštní školy, následně pak třídy Lidové školy umění. Roku 1975 byly páté ročníky této školy trvale přesunuty do nově rozšířené budovy ZDŠ na ulici Komenského. Problémy s kapacitami měly také školy mateřské, kterým dokonce hrozilo, že nebudou moci přijímat další děti. Proto se vedení města rozhodlo ZDŠ na Bezručově ulici definitivně zrušit a prostory přizpůsobit pro potřeby školek. Po zrušení této pobočky byli žáci většinou podle místa bydliště přerozděleni do zbývajících škol a v následujícím školním roce 1979/1980 již zahájili výuku tam. Od tohoto školního roku zůstaly v Kravařích v provozu pouze dvě základní školy, přičemž na devítiletou v Kravařích docházelo 650 žáků a na pětiletou v Koutech 119.¹⁰⁷

ZDŠ v Kravařích pokračovala v inovacích vnitřních i venkovních prostor, což bylo žádoucí i vzhledem k narůstajícímu počtu žáků. V roce 1981 byla po necelých dvou letech dokončena výstavba nové tělocvičny. Hned po jejím zprovoznění byly zahájeny práce na úpravách venkovního terénu školy, do nichž se zapojili i žáci a rodiče v rámci dobrovolných brigád. Postupně tak bylo zrekonstruováno školní hřiště, fotbalové hřiště a hřiště na odbíjenou. Nově vznikly i dvě dráhy – překážková pro branná cvičení a běžecká.¹⁰⁸ V neposlední řadě bylo roku 1986 slavnostně otevřeno dopravní hřiště, které bylo rovněž součástí tělovýchovného areálu. Dopravní výchova měla na škole ve vzdělávacím procesu pevné místo a dosahovala dobrých výsledků. Do vybudování vlastního dopravního hřiště byl praktický výcvik chodců a cyklistů zajišťován pojízdným hřištěm z Opavy. Žákům škola v rámci dopravní výchovy poskytla k zapůjčení 16 jízdních kol.¹⁰⁹ Škola v Koutech se také snažila o zlepšování podmínek pro své žáky. Ve školním roce 1987/1988 podle školní kroniky žádala tehdejší ředitelka školy Eva Kunčíková MěNV (Městský národní výbor) i ONV (Okresní národní výbor) o možnosti vybudování minitělocvičny. Ta měla vzniknout v místnosti školní družiny, která by se naopak přesunula do nevyužitých prostor bývalého učitelského bytu v budově školy. Škola totiž neměla ani tělocvičnu a ani hřiště pro výuku tělocviku. Za příznivého počasí děti cvičily venku, ale v zimních měsících nebo za špatného počasí musela výuka TV probíhat ve třídách. Třídy se musely přizpůsobovat odsunováním lavic, a i tak byly prostory příliš malé a z bezpečnostního

¹⁰⁷ BINAR, pozn. 99, s. 234 a 235.

¹⁰⁸ DORAZIL, pozn. 102, nestr.

¹⁰⁹ KOCIÁNOVÁ, Marie a Zuzana HARAZIMOVÁ. Šedesát let základní školy v Kravařích na Komenského ulici, nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře).

hlediska nevyhovující. Žádost ředitelky byla zamítnuta a pětiletý plán MěNV uváděl, že se s výstavbou tělocvičny v následujících letech ani nepočítá.¹¹⁰

Žáci obou Kravařských škol se pravidelně účastnili kulturních a politických akcí, kde jim byly vštěpováno socialistické vlastenectví a komunistické myšlenky. Nejčastěji se jednalo o oslavy různých výročí, například výročí osvobození Československa sovětskou armádou nebo výročí Říjnové revoluce. Významnými dny pro školy byly i MDŽ (Mezinárodní den žen) a 1. máj, na jejichž přípravách se žáci podíleli a prvomájových průvodů se zejména členové Pionýrských organizací museli účastnit povinně. V rámci těchto oslav se žáci celoročně účastnili besed a exkurzí, nebo na akcích vystupovali s nacvičenými programy. Každoročně se také pořádaly oslavy při příležitosti skládání slibu Pionýrů a Jisker.¹¹¹

¹¹⁰ Kronika ZDŠ Kouty, 1969-2011, nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře-Kouty).

¹¹¹ Tamtéž, nestr.

5 Vývoj základního školství v Kravařích po roce 1989

Události 17. listopadu 1989 vyústily v rozsáhlý politický převrat, který zasáhl do všech sfér života českých obyvatel. Prakticky hned se začal obnovovat demokratický systém, který spočíval na principu dělby moci a na uplatňování základních lidských práv a svobod. Nový politický systém razantně odmítal stávající socialistické školství a dal si za cíl odstranění nedostatků ve vzdělávání, které způsobil totalitní režim. Došlo k výměně řídicích pracovníků všech úrovní a přijata byla nová legislativní opatření, která upravovala cíle a obsah vzdělávání, uplatňovala svobodu názorů, demonopolizovala státní školství a umožňovala zřizování soukromých a církevních škol a v neposlední řadě umožňovala žákům a rodičům svobodně si zvolit vzdělávací směr a školu.¹¹² Roku 1990 byl přijat nový zákon č. 564 o státní správě a samosprávě ve školství, který zavedl odvětvové řízení školství a svěřil samosprávu škol do rukou obcí a nově zřízených školských úřadů. Pedagogové tak přestali být zaměstnanci ministerstva vnitra.

5.1 Školská situace v české části Slezska

V Olomouci za základě tohoto zákona vzniklo pracoviště, které řídilo školství na Moravě a ve Slezsku.¹¹³ V roce 1990 vešel v platnost zákon 171/1990 Sb., který novelizoval školský zákon z roku 1984. Povinná školní docházka byla zkrácena z 10 na 9 let, základní vzdělávací cíle byly stanoveny v souladu s ústavou demokratického právního státu, umožněna byla existence víceletých gymnázií a zavedena byla možnost právní subjektivity škol. Novelizovaný zákon také přihlížel k individuálním potřebám žáků a umožňoval učitelům částečně zasahovat do učebních plánů a osnov.¹¹⁴

Školský zákon procházel dalšími změnami a reformami stejně jako veškeré kurikulární dokumenty. Po volbách v roce 2022 a po ustavení nové koaliční vlády bylo rozhodnuto o zpracování zcela nových legislativních podmínek pro celou oblast vzdělávání. Tyto změny vycházely ze zákonů o státní správě a samosprávě, politických dokumentů Evropské unie vztahujících se ke školství a z Bílé knihy, v níž byly zpracovány budoucí záměry rozvoje vzdělání u nás.¹¹⁵ Tento proces dal za vznik aktuálnímu školskému zákonu. Zákon č. 561/2004 Sb. vyšel 24. září 2004 a zajišťuje školskou legislativu až do současnosti, samozřejmě

¹¹² WALTEROVÁ, Eliška. Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, s. 68.

¹¹³ Zákon č. 564/1990 Sb., Zákon České národní rady o státní správě a samosprávě ve školství.

¹¹⁴ Zákon č. 171/1990 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon)..

¹¹⁵ WALTEROVÁ, pozn. 112, s. 75.

s úpravami a dodatky. Naposledy vyšel v účinném znění tento školský zákon 1. 2. 2022 pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Stanovuje činnost všech školských zařízení a podmínky, za nichž vzdělávání a výchova probíhá, přičemž zohledňuje vnější i vnitřní faktory působící na soustavu školských zařízení.¹¹⁶

5.2 Základní školství v Kravařích

Roku 1989 padl totalitní režim a byla nastolena demokracie. „Listopadová revoluce změnila strukturu celého společenského systému (...). Tyto přeměny se projeví i ve školství. Výuka a výchova mladé generace se má uskutečňovat podle nejmodernějších vědeckých poznatků.“¹¹⁷ Politické změny se ve školách projeví udělením větších pravomocí ředitelům a učitelům při výuce. Některé statě v metodických příručkách a učebnicích byly pozměněny nebo úplně vypuštěny. Zavedeno bylo oslovení „pane učitelí“ a „paní učitelko“. Pedagogové získali svobodu náboženského vyznání, snížil se počet jejich administrativních úkonů a došlo ke zrušení kádrových materiálů, které za dob socialismu sloužily jako jakési osobní hodnocení kantorů.¹¹⁸

Nový školský zákon uděloval školám právní subjektivitu, zřizovatelem všech školských zařízeních tak přestal být Referát školství Okresního úřadu v Opavě. Správa těchto institucí byla udělena přímo městu Kravaře. Ani jedna ze základních škol v Kravařích nezaznamenala zásadní změny v pedagogických sborech. Ředitelkou ZŠ Kouty zůstala nadále Eva Kunčíková. Ředitel školy v Kravařích, Josef Olšr, se vzdal koncem prosince roku 1989 své funkce a nastoupil jako učitel na základní školu v sousedních Štěpánkovicích. Na jeho místo nastoupil Jaromír Malíček.¹¹⁹

Škola se měla stát apolitickým prostředím, což se dotklo i zájmových organizací a spolků mládeže. Zcela zanikla Pionýrská organizace a došlo i k omezení některých zájmových kroužků pro děti a mládež. Na činnost Domu pionýrů a mládeže nicméně navázal Dům dětí a mládeže. Ten nabízel ve školním roce 1989/1990 43 zájmových útvarů a pravidelně ho navštěvovalo 662 dětí. Zájem o mimoškolní aktivity, který na počátku devadesátých let vzrostl, ale začal poměrně rychle upadat. Roku 1991 už byl počet nabízených kroužků bezmála poloviční. Oblastí, která se ale od revoluce těšila dlouhodobému rozmachu, se stalo náboženství. Návštěva

¹¹⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

¹¹⁷ SOkA Opava, ZŠ Kravaře, pořadové číslo 9, Školní kronika, 1974-1990, nestr.

¹¹⁸ Kronika ZDŠ Kouty, 1969-2011, nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře-Kouty).

¹¹⁹ BINAR, Aleš a Zdeněk JIRÁSEK. Kravaře v letech 1945 až 2008, s. 326.

náboženského kroužku přestala být režimem odsuzována a zájem o něj rapidně vzrostl. Průměrně se jej účastnily tři čtvrtiny všech žáků obou kravařských základních škol.¹²⁰

Ve školním roce 1995/1996 vešla v platnost novela školního zákona o devítileté školní docházce, která stanovovala povinnou školní docházku opět na devět let. Školní osnovy se začaly ve větší míře zaměřovat na informatiku, v důsledku čehož na Kravařských školách vznikly první multimediální učebny. Nové technologie poskytovaly nové možnosti ve výuce, a to jak pro učitele, tak pro žáky. V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie byl v osnovách také kladen větší důraz na regionální problematiku a větší prostor byl věnován i problematice drog. Ruský jazyk přestal být povinným a otevřeny byly kroužky anglického a německého jazyka. Výuka ruštiny byla zachována pouze v rámci volitelného předmětu.¹²¹

Po zavedení nového rámcového vzdělávacího programu v roce 2004 se pedagogové společně s vedením obou kravařských základních škol každoročně podíleli na tvorbě školních vzdělávacích programů, případně na jejich následných úpravách. Od školního roku 2006/2007 byl pak postupně zaváděn školní vzdělávací program „Škola pro život“.¹²²

Základní škola na Komenského ulici v Kravařích byla v devadesátých letech největší mimoopavskou školou v okrese. Do plánů města byla v důsledku velkého počtu žáků zařazena přístavba dalšího křídla této školy, ale musela být odsunuta z důvodu nedostatku financí. Ve školním roce 1990/1991 byla nicméně zahájena rozsáhlá rekonstrukce budovy, která zahrnovala výměnu oken, opravy vodoinstalace, stavbu rampy a příjezdové cesty a úpravu skladovacích prostor školní kuchyně. Začaly vznikat nové odborné učebny na školním dvoře, které vyžadovaly demolici části staré dílny. Všechny tyto úpravy probíhaly za plného provozu a aby neměly dopady na výuku, musely nastat organizační změny. Školní družina byla na čas přesunuta do budovy bývalé mateřské školy na ulici Opavská a dvě třídy nižšího stupně zase do budovy bývalé pětileté základní školy na ulici Bezručova. Opravena byla i střecha a fasáda, následně byla v půdních prostorách školy vybudována plynová kotelna.¹²³ Rozsáhlá rekonstrukce byla ukončena roku 1994 a celkové náklady byly vyčísleny na 15 milionů korun. Prostory na Bezručově ulici zůstaly v provozu i po dokončení oprav, protože budova na

¹²⁰ BINAR, pozn. 119, s. 323.

¹²¹ Tamtéž, s. 325.

¹²² DORAZIL, Tomáš, Zdeňka BINAROVÁ a Marie KOTULOVÁ, Základní škola Kravaře 1932-2012, Almanach k 80. výročí školy, nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře).

¹²³ DORAZIL, Tomáš a Gabriela PÍŠALOVÁ, Základní škola Kravaře 1932-2002 (70 let), nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře).

Komenského ulici nebyla schopna pojmout všechny žáky. Důvodem byl i fakt, že školu tehdy navštěvovaly populačně silné ročníky sedmdesátých a osmdesátých let. Celkový počet dětí, které škola vyučovala, se blížil sedmi stům.¹²⁴

Roku 1999 byla z důvodu zvýšeného zájmu o volitelný předmět informatiky zrekonstruována dosavadní počítačová učebna. Do té doby narážela výuka informačních technologií na překážky spojené s nedostatkem kvalitních počítačů. Většinu počítačů škole věnovaly podniky, které je vyřadily pro technickou nedostatečnost.¹²⁵ Tento problém vyřešil projekt Internet školám, podporován Ministerstvem školství. Díky němu obdrželo vedení školy ve školním roce 2001/2002 10 kvalitních počítačů pro žáky a jeden navíc pro učitele.¹²⁶

Žáci a učitelé se mohli zapojovat i do mimoškolních spolků. Roku 1998 vznikl Školní kulturní klub, kam mohli dobrovolně přicházet všichni milovníci kultury a umění. Klub zajišťoval kulturní akce a organizoval dokonce poznávací zájezdy do zahraničí. Děti se mohly s pomocí učitelů zapojit i do chodu školního časopisu, který začal vycházet roku 2000 pod názvem Bulvár. Obsahem byly rozhovory s vyučujícími, hlavolamy, ankety, zajímavosti ze života školy, ale také informace ze světa.¹²⁷

Po vstupu České republiky do Evropské unie se škola zapojila do mnoha projektů v rámci této organizace. Díky tomu byly zmodernizovány odborné učebny, počítačové učebny i jednotlivé kabinety. Zřízeny byly i multimediální učebny s interaktivními tabulemi. Za finanční podpory EU dochází k pravidelnému renovování školních pomůcek a školního vybavení. Ve školním roce 2006/2007 proběhla v letních měsících úprava učebny cizích jazyků a sborovny. O rok později byly zrekonstruovány kmenové učebny na 1. stupni a některé učebny 2. stupně. V roce 2009 byly z dotací dokončeny úpravy zbytku učebních místností.¹²⁸ Prostřednictvím zapojení školy do programu „Peníze do škol“ získala škola nový server, počítače a tiskárnu do učebny informatiky. Postupně docházelo k renovacím školních tabulí. Vedení školy dlouhodobě usiluje o dotace na opravy sportovního areálu a dopravního hřiště.¹²⁹

I škola v Koutech procházela od roku 1989 změnami. O prázdninách roku 2000 byla zahájena rekonstrukce budovy, kdy byla vyměněna okna a byla nanesena nová fasáda. Renovace se

¹²⁴ BINAR, pozn. 119, s. 326.

¹²⁵ DORAZIL, pozn. 123, nestr.

¹²⁶ DORAZIL, pozn. 122, nestr.

¹²⁷ DORAZIL, pozn. 123, nestr.

¹²⁸ Výroční zpráva školy, ZŠ Kravaře 2007/2008, nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře).

¹²⁹ Výroční zpráva školy, ZŠ Kravaře 2011/2012, nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře).

dočkaly i rozvody ústředního topení a staré dřevěné schodiště, které bylo nahrazeno betonovým. Došlo k opravě elektroinstalace a k výměně radiátorů. V neposlední řadě bylo zveleben i venkovní školní areál, který byl rozšířen o dětský koutek. I pro koutské děti byla následně zřízena počítačová učebna, která ale byla vzhledem k velikosti školy a počtu žáků vybavena pouze pěti počítači. Po těchto opravách, které byly dokončeny v roce 2001, se z hlediska materiálně-technického na škole moc nezměnilo, až do roku 2008. V tomto roce bylo otevřeno nové hřiště na školním pozemku, které mělo sloužit k výuce tělesné výchovy. Využití pro něj však našly i sportovní zájmové kroužky. Žáci zde za příznivého počasí mohli trávit přestávky.¹³⁰

Škola se účastní projektů EU, které financují inovace a individualizace výuky. Zajišťovány jsou učební pomůcky žákům a metodické pomůcky učitelům. Pedagogové se pravidelně účastní školení v oblasti cizích jazyků, nových učebních metod a v rámci vzdělávacích projektů pro pedagogy si rozšiřují své dosavadní znalosti a zkušenosti.

Podporu a pomoc škole poskytuje Klub rodičů a přátel školy, který se podílí na zajišťování, přípravách a organizaci školních akcí. Mezi každoroční akce, které probíhají ve spolupráci s tímto klubem, patří dětský den, Mikulášská nadílka, dětský maškarní karneval a velikonoční dílna. Jednou ročně probíhá tzv. Školní akademie, kde žáci vystupují se svými nacvičenými programy před rodiči a dětmi mateřských škol. Přímo pro rodiče škola pořádá školní vinobraní a ples.¹³¹

¹³⁰ VOLF, Jan. 90 let Základní školy na Bolatické ulici v Kravařích-Koutech: 1911-2001, nestr.

¹³¹ Kronika ZDŠ Kouty, 1969-2011, nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře-Kouty).

6 Současné základní školství v Kravařích

V současné době má město Kravaře ve Slezsku dvě základní školy, které ve školním roce 2020/2021 dohromady navštěvovalo 555 žáků. Většina dětí, které jsou zde vyučovány, pochází přímo z Kravař, ale nezřídka škola přijímá i žáky z okolních obcí. Obě instituce se pravidelně zapojují do projektů v rámci Evropské unie, díky čemuž dochází k inovacím, co se učebních prostor a pomůcek týče. Vedení škol se snaží všem svým žákům poskytovat nejvyšší možné vzdělání, a to za nejlepších možných podmínek. Kromě velkých projektů EU jsou žáci i pedagogové pravidelně zapojováni i do akcí obecních, okresních a státních, při kterých buď obohacují své vědomosti a dovednosti, nebo je naopak prezentují v rámci soutěží. Rodiče a zákonní zástupci žáků jsou informováni o všech plánovaných činnostech, o prospěchu svých dětí i o novinkách a změnách z prostředí škol.

6.1 Základní škola Kravaře

Základní škola Kravaře je jednou z příspěvkových organizací města a již od roku 1932 se nachází na Komenského ulici. Vyučováni jsou zde žáci 1. až 9. ročníků, kteří jsou rozděleni do 20 tříd. Výuka zde probíhá jak v kmenových učebnách jednotlivých tříd, tak v učebnách odborných, jež slouží k výuce výtvarné výchovy, hudební výchovy, chemie, fyziky, informatiky a cizích jazyků. Pro výuku pracovních činností škola poskytuje rovněž cvičnou kuchyni a školní dílnu. Tělesná výchova probíhá v prostorách malé tělocvičny přímo v budově školy, nebo ve sportovní hale, která se školou sousedí. Na pozemku školy se navíc nachází nově vybudovaný sportovní areál, který je využíván buď při výuce tělocviku, nebo v rámci sportovních zájmových kroužků. Z mimoškolních aktivit si žáci a rodiče mohou vybrat například kroužek pěveckého sboru Fialenky, kroužek německého jazyka nebo výtvarný kroužek. Žáci se také mohou stát členy některého ze školních klubů, například klubu šachového, čtenářského či sportovního. Po konci vyučování navštěvují žáci, zejména ti mladší, školní družinu. Ta má 4 oddělení, která jsou vybavena novým nábytkem, hračkami a videotechnikou. Třetí oddělení družiny se nachází v samostatné budově v bezprostřední blízkosti školy. Čtvrté oddělení se do budovy z kapacitních důvodů nevešlo, a tak je situováno přímo v budově školy. Měsíční poplatek za školní družinu ve školním roce 2021/2022 činí 100 Kč.

Školu aktuálně navštěvuje 442 žáků, jejichž vzdělávání zajišťuje 31 pedagogických pracovníků. Ve školním roce 2020/2021 škola evidovala 27 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Těm se v rámci pedagogické intervence věnovalo 10 pedagogů a s výukou jim byly nápomocny i dvě asistentky pedagoga. Začátkem školního roku 2020/2021 vzniklo ve škole nové Školní

poradenské pracoviště (ŠPP), jehož aktivity zajišťuje výchovný poradce, školní metodik prevence a kariérový poradce. Tito pracovníci dále úzce spolupracují s třídními učiteli, s vedením školy a celým pedagogickým sborem a s vedoucími předmětových komisí. Školní poradenské pracoviště by mělo poskytovat komplexní poradenskou službu žákům, jejich zákonným zástupcům, ale i samotným pedagogům. Škola zaměstnává i 18 nepedagogických pracovníků, kteří pečují například o čistotu školního prostředí, o technický chod školy nebo o stravování žáků a pedagogů.

V roce 2019 zemřel tehdejší ředitel školy Tomáš Dorazil a Rada města Kravaře tak vyhlásila konkurzní řízení na vedoucí pracovní místo ředitele školy. Novým ředitelem byl na 24. schůzi Rady města Kravaře dne 20. 1. 2020 jmenován Mgr. Tomáš Kramný. Svou funkci začal poté vykonávat 1. 2. 2020. V průběhu konkurzního řízení bylo vedení školy svěřeno do rukou zástupce ředitele Mgr. Václava Calábka. V souvislosti s nástupem nového ředitele došlo následně ve školním roce 2020/2021 ke změnách v organizační struktuře školy. Na pozici zástupkyně ředitele školy pro první stupeň byla jmenována Mgr. Kateřina Kolarčíková. Mgr. Václav Calábek se stal zástupce ředitele pro druhý stupeň.

V témže školním roce se škola zapojila do několika projektů. Jmenovitě jsou to projekty Ovoce a zelenina do školy, Mléko do škol, Sportuj ve škole, Vybavení a obnova ICT (Informačních a komunikačních technologií) v PC učebně a do projektu Erasmus+ Europe – OUR HOME. V rámci programu OP VVV (Operační program – výzkum, vývoj, vzdělávání): Šablony II se škola zapojuje do šablon Doučování žáků ohrožených školním neúspěchem, Klub zábavné logiky a deskových her, Čtenářský klub, Využití ICT ve vzdělávání a Projektové dny mimo školu. Program „Šablony“ zabezpečuje zkvalitnění vzdělávání a vylepšování školních výsledků žáků v rámci tzv. výzev (šablon), které mají ke zlepšení pomoci. Dále se škola zapojila do dotačního programu ČEPS (elektroenergetická akciová společnost), jehož cílem bylo zřízení moderního infocentra ÁMOS vision. V neposlední řadě škola aktivně spolupracuje s MAS (Místní akční skupina) Hlučínsko na programu Udržení a rozvoj regionální identity. Účast v projektu SYPO (Systém podpory profesního rozvoje učitelů a ředitelů) zase zavádí do praxe historicky ověřené metodické kabinety. To umožňuje pedagogům se neustále vzdělávat ve svém oboru.

Škola se v průběhu posledních dvou let potýkala s komplikacemi v důsledku pandemie covid-19. Dne 11. 3. 2020 byla dle mimořádného nařízení Ministerstva zdravotnictví do odvolání zakázána osobní přítomnost žáků ve škole. To odstartovalo tzv. distanční vzdělávání. V tomto

období vzrostl význam nejrůznějších edukačních i komunikačních aplikací, které škola využívala. Žáci i učitelé se s novými výzvami vypořádávali za pochodu. Výrazně se zvýšily nároky pedagogů na ICT podporu a učitelé museli rozšířit své digitální znalosti a dovednosti. Podporu pedagogům v době distanční výuky poskytoval koordinátor ICT, ale docházelo i ke vzájemné spolupráci mezi učiteli. V následujícím školním roce 2020/2021 už byli pedagogové na distanční vyučování připraveni. Hodně času věnovali rozšiřování své digitální gramotnosti. V daném školním roce byla zavedena pozice koordinátora Google, který poskytuje podporu žákům i učitelům v oblasti aplikací a služeb Google. Po prvních měsících netradiční výuky na dálku už byla škola připravena na případné další komplikace související s pandemií. Od 30. května 2020 má škola aktivní účet Google Suit a účet Google Workspace for Education. Pro všechny pedagogy byly zřízeny uživatelské účty a mailové adresy. Pro účely obecné komunikace byly zřízeny mailové schránky školy, jídelny a družiny. Všichni pedagogičtí pracovníci byli zaškoleni v rámci programů Google a obdrželi pracovní notebooky. Upraven byl také rozvrh hodin pro distanční výuku. Větší hodinovou dotaci získaly profilové předměty jako je český jazyk, matematika a cizí jazyky. Ostatní předměty probíhaly v doplňkové online výuce. Aby byla i přes online prostředí výuka co nejvíce přínosná, používala škola nástroje jako Meet, Jamboard, Quizzes, Sokrativ, Wordwall a Liveworksheets. Pro výuku matematiky pro první stupeň se osvědčilo obstarání grafických tabletů Wacom. Díky zavedení účtu Google Workspace se škola dočkala i vytvoření nových webových stránek. Unikátní je i zavedení stránek pro každou třídu zvlášť, kam mají přístup především třídní učitelé. Mohou tímto způsobem vytvářet portfolio dané třídy tím, že na stránky přidávají sami různé příspěvky a informace.

Žáci devátých ročníků i jejich zákonní zástupci jsou každým rokem informováni o dalších možnostech studia a učení po ukončení základní školy. Už na začátku 9. ročníku dostávají žáci Atlasy školství, kde najdou kompletní přehled o středních školách v Moravskoslezském kraji a o studijních a učebních oborech, které nabízejí. K dispozici jsou také informační materiály, brožurky a letáčky. Postupně se všichni devátáci účastní individuálních pohovorů s kariérovým poradcem, který následně iniciuje i schůzku všech rodičů, aby jim předal potřebné informace o přijímacím řízení na střední školy v aktuálním školním roce. Nejstarší žáci také navštěvují burzu středních škol s názvem Veletrh povolání Opava. V posledních dvou letech se tato akce konala v online podobě z důvodu pandemie. Ve školním roce 2020/2021 byli 3 žáci přijati na gymnázia, 32 uchazečů bylo přijato na střední odborné školy, 14 uchazečů nastoupilo na střední odborná učiliště a 1 žákyně byla přijata na uměleckou školu.

Vizi školy je vést všechny své žáky k samostatnosti a tvořivosti. Škola se snaží o rozvíjení jejich osobností, přičemž ale respektuje individuální potřeby a zvláštnosti každého z nich. Cílem je žáky vybavit znalostmi a dovednostmi nezbytnými pro další vzdělávání i pro život. Školní prostředí má být otevřeným a bezpečným místem pro žáky, pedagogy, všechny ostatní zaměstnance, ale i pro rodiče žáků. Své zaměstnance se škola snaží motivovat k dobré práci a k dalšímu profesnímu růstu. Vyučování probíhá podle vzdělávacího programu „Škola pro život“, což se odráží i na přístupu školy ke vzdělávání a na plánech školy do budoucna.¹³²

6.2 Základní škola Kravaře-Kouty

Základní škola Kravaře-Kouty je rovněž příspěvkovou organizací města Kravaře. Oproti druhé kravařské škole ovšem působí jako škola pro pouze první stupeň a dochází zde žáci od 1. do 5. ročníku. Od 6. ročníku žáci obvykle přechází do Základní školy Kravaře, ale někteří si volí i školy v jiných obcích. Ve školním roce 2020/2021 docházelo na školu 113 žáků, kteří byli rozděleni do pěti tříd. Výuka probíhá v kmenových třídách a v jedné odborné počítačové učebně. Žáci zde mají přístup k 17 počítačům s výukovými programy a s přístupem k internetu. Počítačová výuka je součástí vzdělávacího programu již od 1. třídy a následně od 4. třídy je vyučována jako samostatný předmět. Všechny třídy jsou vybaveny výškově nastavitelným nábytkem, interaktivními tabulemi, datovými projektory a tabulemi s pylonovými pojezdy a keramickým povrchem. O chod školy se stará ředitelka Mgr. Ewa Watzlawiková. O výuku žáků pečují 8 pedagogických pracovníků, přičemž 5 z nich je zároveň třídními učiteli. Ostatní učitelé se věnují výuce pracovních činností, informatiky a náboženství, které se na škole řadí mezi nepovinné předměty. Dále má škola 3 nepedagogické zaměstnance, kteří pečují o čistotu a bezpečnost vnitřních i venkovních prostor a o výdej stravy žákům ve školní jídelně.

Od roku 2020 má škola svou vlastní tělocvičnu. Dříve v zimních měsících a za nepříznivého počasí probíhaly hodiny tělocviku v nedalekém sportovním centru Buly aréna. Díky nově vzniklé tělovýchovné učebně došlo ke zkvalitnění podmínek pro výuku tělesné výchovy a odpadla nutnost na tyto hodiny opouštět areál školy. Rozšířila se také nabídka sportovních kroužků. Po škole tak mohou děti navštěvovat atletiku, taneční kroužek nebo Judo. Venkovnímu areálu školy dominuje víceúčelové hřiště s umělým povrchem, ale nachází se zde také travnaté plochy, lavičky, pískové doskočiště, běžecká dráha o délce 50 metrů, pergola a ohniště. Když je venku pěkně, děti zde tráví hodiny tělocviku, ale i přestávky. V odpoledních

¹³² Výroční zpráva školy, ZŠ Kravaře 2020/2021, nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře).

hodinách je venkovní areál školy k dispozici družině a veřejnosti. Družina je situována přímo v budově školy, kde jsou pro ni vyhrazeny prostory. Žáci zde mají hernu, malou počítačovou učebnu a výtvarnou dílničku. Celkově je družina schopně pojmout 60 dětí a má dvě samostatné oddělení.

Ve školním roce 2020/2021 se škola v rámci programů financovaných EU zapojila do projektů „Projektové dny ve škole, výuka hravě a zábavně“, „Rozvoj digitálních kompetencí pedagogických pracovníků základních škol v MSK (Moravskoslezském kraji)“ a „Multifunkční učebna IT a grafiky s výukou jazyků“. Mimo to škola spolupracuje i s dalšími institucemi. V rámci spolupráce s Mateřskou školou Kravaře-Kouty škola pořádá akce Setkání budoucích prvňáčků a Olympiádu se zvířátky pro MŠ. Žáci pátých ročníků pak každým rokem navštěvují Základní školu Kravaře, aby se seznámili s budoucími spolužáky. Tito žáci jsou provedeni prostorami školy, seznámeni s odbornými učebnami a setkávají se s pedagogy 2. stupně. Zájmové kroužky zajišťuje při ZŠ Kravaře-Kouty Centrum volného času. Spolupráce s Buly arénou už nezahrnuje poskytování prostor pro výuku tělocviku, ale nadále žáci v tamním aquaparku absolvují plavecký kurz. Ve spolupráci s hasiči se žáci a učitelé účastní vzdělávací akce Hasík, která ale v posledních dvou letech neproběhla z důvodu pandemie. Významná je také spolupráce školy s Ostravskou univerzitou, díky níž získají žáci tablety do výuky.

Z důvodu nepříznivých podmínek pro prezenční výuku, které způsobila pandemie covid-19, byli žáci v průběhu posledních dvou let vyučování převážně online formou. Učitelé byli poučeni ohledně používání počítačových aplikací a platforem, kde výuka probíhala. Situace nebyla snadná, ale škola se s ní vypořádala velmi dobře. Pandemická situace nedonutila školu couvnout z jejích plánů a cílů a navzdory domácí výuce se žáci přes počítač nebo osobně účastnili mnoha edukativních programů. Vyslechli si program prevence rizikového jednání a zapojili se do bloků a prožitkových programů zaměřených na problematiku zdravé výživy, ochrany ozdraví a dopravní výchovy. Žáci 2. až 5. tříd se podíleli na projektu „Nebezpečí kyberšikany a nebezpečí šikany“, který zahrnoval základní pravidla pro bezpečnou práci a internetu, seznamoval s riziky sociálních sítí. Cílem projektu bylo i utužení vztahů mezi žáky ve třídách a předcházení slovní a fyzické šikaně, případně zásady zvládnání vrstevnického tlaku. V průběhu celého školního roku byla škola zapojena do programů „Ovoce a zelenina do škol“ a „Mléko do škol“. Žáci 5. ročníku byli poučeni o škodlivosti obezity a špatného životního stylu v rámci aktivity „Hravě žij zdravě“.

Spolupráce se sdružením rodičů a přátel dětí, které pomáhá škole organizovat školní akce a projektové dny, byla v době pandemie značně omezena. Většina akcí nemohla z důvodu mimořádných opatření proběhnout. Odpadla i velká část sportovních akcí, například plavecký kurz, bruslení nebo sportovní olympiáda. V době, kdy byla možná alespoň částečná prezenční výuka, se žáci účastnili dopravní výuky a návštěvy Městské knihovny v Kravařích. Tam byl pro ně připraven výklad o knihovně a historii knih.

Výuka probíhá, stejně jako na druhé kravařské základní škole, podle vzdělávacího programu „Škola pro život“ pro 1. – 5. ročník. Na základě toho se škola snaží své žáky připravit na budoucnost tak, aby měli co nejmenší problémy se zapojováním se do všech oblastí života. Děti jsou vedeny k samostatnému a racionálnímu myšlení. Cílem školy je naučit děti vypořádávat se s problémy a adekvátně reagovat na všechny situace, které je mohou potkat. Vedení školy se neustále snaží o vylepšování vzdělávacích podmínek a o nastolování rovnováhy ve faktorech, které vzdělávací a výchovný proces ovlivňují jak zevnitř, tak zvenčí.¹³³

¹³³ Výroční zpráva školy, ZŠ Kravaře-Kouty 2020/2021, nestr. (uloženo na Základní škole Kravaře-Kouty).

7 Závěr

Město Kravaře bylo ještě na počátku 20. století součástí Pruského státu a tomu odpovídala i identita místních obyvatel. Ti byli zvyklí mluvit německy a k německému národu měli velmi kladný vztah. Valná část místních obyvatel byla proti opětovnému připojení k Československu a tehdejší československá vláda si nedokázala získat jejich důvěru. To vedlo k situaci, kdy příjezd německých vojsk a následné nastolení nacistického režimu většina kravařských vítala s nadšením. Ke konci války sympatie místních k Německu značně ochladly, ale i přesto se mnozí po osvobození Kravař sovětskými vojsky rozhodli město opustit. Poválečné odsuny Němců se obce dotkly významně, neboť měla většina zdejších obyvatel německé občanství. Špatně se kravařští přizpůsobovali i změnám, které nastolil komunistický režim. Těžce se vyrovnávali se znárodněním podniků, půdy i s netolerancí k náboženství. Časem se sžili s pravidly, která byla komunisty nastolena, a stali se součástí československého socialistického státu. Po sametové revoluci se obyvatelé Kravař opět dočkali svobody projevu, ale také opětovné možnosti podnikat nebo vlastnit půdu. Otevřeně a bez odsuzování mohli opět navštěvovat kostely a své děti mohli opět volně přihlašovat do kroužku náboženství. V současné době jsou Kravaře jedním ze tří největších měst regionu Hlučínsko, a dokonce jsou sídlem Svazku mikroregionu Hlučínsko – západ.

Po konci druhé světové války měly Kravaře 4 základní školy. Jedna byla spojena se školou měšťanskou, dvě byly pětileté a jedna jednotřídní. Budovy všech škol byly poškozeny závěrečnými boji druhé světové války a musely projít rekonstrukcemi. Poválečné vyučování naráželo na překážky v podobě jazykových bariér mezi žáky a učiteli. Většina žáků ovládala němčinu, ale česky rozuměla špatně. Čeští učitelé, kteří nahradili ty německé, museli tedy i přes nevoli státu při výuce používat němčinu, aby se s žáky dorozuměli. S definitivním nástupem komunistů k moci v roce 1948 byl v Kravařích ukončen vývoj školství odlišný od zbytku státu. Po zákazu používání němčiny, odsunu nepřizpůsobivých německých obyvatel a převýchově žáků k českým standardům bylo nastoleno socialistické školství. Vyučovalo se v duchu komunistických myšlenek. Školy změnil svůj charakter i strukturu. Dvě ze 4 základních škol byly zrušeny a žáci byli rozděleni do zbývajících dvou institucí. Tento stav přetrval do současnosti. V současné době kravařské základní školy navštěvuje nad 500 žáků, kterým se škola snaží poskytovat nejlepší možné podmínky pro jejich vzdělávání a rozvoj.

Práci by bylo možné využít ve výuce žáků Kravařských základních škol v rámci projektové výuky o jejich městě, případně by text mohl rozšířit a obohatit budoucí školní almanachy vydávané k výročí škol.

Seznam zkratek

ORP – Obec s rozšířenou působností

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie-Československá strana lidová

ODS – Občanská demokratická strana

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

ČSR – Československá republika

SdP – Sudetoněmecká strana

NSDAP – Národně socialistická německá dělnická strana

NKVD – Lidový komisariát vnitřních záležitostí (Narodnyj komissariat vnutrennich děl)

KSČ – Komunistická strana Československa

ČSL – Československá strana lidová

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

ZDŠ – Základní devítiletá škola

MěNV – Městský národní výbor

ONV – Okresní národní výbor

MDŽ – Mezinárodní den žen

EU – Evropská unie

ICT – Informační a komunikační technologie

OP VVV – Operační program-výzkum, vývoj a vzdělávání

MAS – Místní akční skupina

SYPO – Systém podpory profesního rozvoje učitelů a ředitelů

ZŠ – Základní škola

MŠ – Mateřská škola

MSK – Moravskoslezský kraj

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- BINAR, Aleš a Zdeněk JIRÁSEK. *Kravaře v letech 1945 až 2008*. Kravaře: Město Kravaře, 2009. ISBN 978-80-86714-08-0.
- GAWRECKI, Dan. *Dějiny Českého Slezska 1740-2000*. Opava: Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historie a muzeologie, 2003. ISBN 80-7248-226-2.
- HOSÁK, Ladislav a Rudolf ŠRÁMEK. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*. Vydání druhé doplněné. Brno: Ivo Sperát, 2020. ISBN 978-80-87542-32-3.
- KNAPÍKOVÁ, Jaromíra. *Matice opavská: spolek, osobnosti a národní snahy ve Slezsku 1877-1948*. Opava: Matice slezská, 2007. ISBN 978-80-86887-08-1.
- PLAČEK, Vilém. *Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960*. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, 2000. ISBN 80-902526-5-6.
- STOKLASA, Herbert. *Kravařští ve víru staletí*. Kravaře: Město Kravaře, [2015]. ISBN 978-80-86714-09-7.
- STOKLASA, Herbert. *Kravařští ve víru staletí*. Kravaře: Město Kravaře, [2015]. ISBN 978-80-86714-09-7.
- TVRDÁ, Eva. *Města v Českém Slezsku: 100 let novodobého Českého Slezska 1918-2018*. Ostrava: Littera Silesia, 2018. ISBN 978-80-905450-5-2.
- VALEŠ, Lukáš a Jiří PETRÁŠ. *Česká města a okresy v letech 1989-1990*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., 2016. Studia. ISBN 978-80-7556-011-7.
- VILÁŠEK, Alfons a Erich ŠEFČÍK. *Naše město Kravaře: (sborník prací k minulosti a současnosti města)*. Kravaře: Městský národní výbor, 1990. ISBN 80-900051-8-7.
- WALTEROVÁ, Eliška. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-083-2.
- ZOUNEK, Jiří, Michal ŠIMÁNĚ a Dana KNOTOVÁ. *Normální život v nenormální době: základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-709-7.

Státní okresní archiv Opava, fondy

- Základní škola Kravaře-Kouty, pořadové č. 2 (*Školní kronika 1946-1969*)
- Základní škola Kravaře, pořadové č. 3 (*Školní kronika 1945-1953*)
- Základní škola Kravaře, pořadové č. 7 (*Školní kronika 1974-1962*)
- Základní škola Kravaře, pořadové č. 8 (*Školní kronika 1959-1979*)
- Základní škola Kravaře, pořadové č. 9 (*Školní kronika 1974-1990*)

Almanachy a kroniky

- DORAZIL, Tomáš a Gabriela PÍŠALOVÁ, *Základní škola Kravaře 1932-2002 (70 let)*. Kravaře: Základní škola Kravaře, 2002. (uloženo na Základní škole Kravaře).
- DORAZIL, Tomáš, Zdeňka BINAROVÁ a Marie KOTULOVÁ, *Základní škola Kravaře 1932-2012, Almanach k 80. výročí školy*. Kravaře: Základní škola Kravaře, 2012. (uloženo na Základní škole Kravaře).
- KOCIÁNOVÁ, Marie a Zuzana HRAZIMOVÁ. *Šedesát let základní školy v Kravařích na Komenského ulici*. Kravaře: Ředitelství Základní škola Kravaře, 1992. (uloženo na Základní škole Kravaře).
- Kronika ZDŠ Kouty 1969-2011, uloženo na Základní škole Kravaře-Kouty
- VOLF, Jan. *90 let Základní školy na Bolatické ulici v Kravařích-Koutech: 1911-2001*. Kravaře: Základní škola Kravaře-Kouty, 2001. ISBN 80-902889-5-2.

Školní dokumenty

- Výroční zpráva o činnosti školy, Základní škola Kravaře, příspěvková organizace. Školní rok 2007/2008. (uloženo na Základní škole Kravaře).
- Výroční zpráva o činnosti školy, Základní škola Kravaře, příspěvková organizace. Školní rok 2011/2012. (uloženo na Základní škole Kravaře).
- Výroční zpráva o činnosti školy, Základní škola Kravaře, příspěvková organizace. Školní rok 2020/2021. (uloženo na Základní škole Kravaře).
- Výroční zpráva o činnosti školy, Základní škola Kravaře-Kouty, příspěvková organizace. Školní rok 2020/2021. (uloženo na Základní škole Kravaře-Kouty).

Legislativní normy

- Pracovní řád pro pedagogické pracovníky a ostatní pracovníky škol a školských zařízení, pro které plní úkoly organizace vyplývající z pracovně právních vztahů

národní výbor (22 368/85-42). Praha, 1985. Online viz.:

<https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=36645&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

- Zákon č. 564/1990 Sb., *Zákon České národní rady o státní správě a samosprávě ve školství*. Online viz.: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-564>
- Zákon č. 171/1990 Sb., *o soustavě základních a středních škol (školský zákon)*. Online viz.: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-171>
- Zákon č. 561/2004 Sb., *o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. Online viz.: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast3>

Diplomové práce

- ADAMCOVÁ, Jana. *Dějiny Základní školy Marie Kudeřkové ve Strážnici v letech 1945-1989*. Brno, 2018. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd. Vedoucí práce: doc. Mgr. Jiří Zounek, Ph.D.

Internetové zdroje

- Český statistický úřad, Počet obyvatel v obcích k 1.1.2021. Český statistický úřad. Praha, 2021. Online viz.: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112021> . [cit. 2022-03-28].
- JIRÁSEK, Zdeněk a Karla VYMĚTALOVÁ. Vývoj školství ve Slezsku a otázka „slezské identity“. *ACTA HISTORICA NEOSOLIENSIA: Ústav historických věd, Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity, Opava*. Opava, 2014, (17). Online viz.: <file:///C:/Users/42077/Downloads/14Jir%C3%A1sek%20-%20Vym%20talov%C3%A1.pdf> . [cit. 2022-04-09].
- Město Kravaře. Kravaře ve Slezsku, online, viz.: <https://www.kravare.cz/mesto/> . [cit. 2022-03-28].
- Prajzák. Ústav pro jazyk český: Slovník spisovného českého jazyka. Praha, 2001. Online viz.: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=prajzsk> . [cit. 2022-03-28].
- Seznam obcí a okresů Republiky česko-slovenské, které byly připojeny k Německu, Maďarsku a Polsku. Praha: Státní úřad statistický, 1938. Online viz.: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/1151> . [cit. 2022-03-28].
- SOHM – Západ, Kravaře 2001. Sdružení obcí Hlučínska, online viz.: <http://www.hlucinsko.eu/informace/somh-zapad/13> . [cit. 2022-03-28].

- Stanovy Sdružení obcí Hlučínska, Hlučín 2014. Sdružení obcí Hlučínska, online viz.: <http://www.hlucinsko.eu/informace/stanovy-sdruzeni-obci-hlucinska/148>. [cit. 2022-03-28].
- Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2021 Obec Kravaře. Seznam Zprávy: Volby 2021. Seznam.cz, 2021. Online viz.: <https://www.seznamzpravy.cz/p/vysledky-voleb/2021/parlamentni-volby/obec/507580-kravare> . [cit. 2022-03-28].